דר. ח. זשיטלאָווסקי.

די אַסימילאַציע

וואָס זי זאָגט צו און וואָס זי גיט.

וויען
פֿערלאַג: „נייע וועלט"
דרוק „דרוקאַרניאַ לוואָווסקאַ" לעמבערג, קאָפּערניקאַ 11.
1914.

אָפט מאָל, ווען מיר פלעגט אויסקומען צו פיהרען ויכוחים מיט אונזערע אַסימילאַטאָרען, — דערהויפט מיט די סאָציאַליסטישע אַרבּייטער וואָס האָבּען זיך ערשט גענומען רייסען פון דער אידישער וועלט צו דער אַסימילאַציע — פלעג איך בעמערקען, אַז אין זייערע מותות האָט זיך ניט גאָר ריכטיג אָבּגעשפּיגעלט די שטעלונג, וועלכע ביידע צדדים, — די אַסימילאַנטען און די פּראָגרעסיווע נאַציאָנאַליסטען, — נעהמען איין אין דעם קאַמף.

זייער פאָרשטעלונג וועגען דעם קאָן איבּערגעגעבּען ווערען אין אַזאַ מין בּילדליכער פאָרם:

אָבּגעשניטען פון דער ליכטיגער וועלט און דער מענש־הייט, לעבּט דאָס אידישע פאָלק אין אַ פינסטערער היהל. אַמאָל איז אויך דער צוגאַנג צו איהר געוועזען פערמויערט אַזוי, אַז קיין שטראַל פון דער זון האָט פון ערגעץ ניט געקאָנט אַריין שיינען אין איהר. שוואַך בעלויכטען פלעגט זי ווערן נאָר פון אינוועניג, פון אָרעמע, קליינע הייליגע פייערלעך: פון אַ נשמה־ליכט, אַ הבדלה־ליכט, אַ חנוכה־לעמפּעל און דערגלייכען. פון די דאָזיגע טונקעלע הייליגע פלעמעליך פלעגען אומגעהן ציטעריגע געהיימניספולע שאָ־טענס איבּער די גראָהע, פייכטע שטיינערנע ווענד, און אַלעמען האָט זיך געדוכט, אַז דאָס איז ניט קיין שפּיעל פון אייגענע שאָטענס אויף די גראָהע ווענד נאָר אַז דאָס זענען סודות — טיעפע שריפט־צייכענס פון אַ געטליכער בשורה צו אונז, אַן אָנזאָג אויף אַ וואונ־דערליכער גאולה און אַ בעפעהל צו ליידען און צו וואַרטען און בשום אופן ניט אַרויסצוגעהן פון דער הייל. אין אונזער גאַנצע נשמה, אונזער גאַנצער בענקען און האָפען איז געווען געווענדט צו די סודות־פולע שאָטענדיגע צייכענס.

אָבּער אָט האָט דער פּראָגרעס פון דער מענשהייט דורכגע־בּראָכען דעם פערמויערטען צוגאַנג צו דער פינסטערער היהל, און פּאַסען פון בּלענדענדען טאָג־ליכט האָבּען זיך אַריינגעריסען אין איהר. וואו נאָר זיי פלעגען פאַלען אויף די ווענד, פלעגט תיכף פערשווינדען

דער פֿערכשופֿטער שאָטען-שפּיעל. אַ נײַע וועלט האָט זיך געעפֿענט פֿאַר די, וואָס זענען געשטאַנען נאָהענט צום אַרויסגאַנג: אַ וועלט פֿון מונטערן טאָג און זונען-שײַן, מיט ווײַטע, אומענדליכע האָריזאָנטען. קלאָר איז דעם זונען-שײַן איז בײַם אַרויסגאַנג געלעגען דער וועג פֿון דעם אַלגעמײַן-מענשליכען פּראָגרעס, וואָס פֿירט צו גליק און פֿרײַד פֿאַר אַלע מענשען-קינדער, אָהן אַ שום חילוק פֿון ראַסע, גלויבען און קולטור.

און די בעסטע, די פּראָגרעסיווסטע פֿון דעם אידישען פֿאָלק האָבען זיך אַלזאָ געטהאָן האַסטיג פֿון דער פֿינסטערער הײַהל און זיך אַרײַנגעוואָרפֿען אין די אָרעמס פֿון דער אַלגעמײַנער, פּראָגרעסיווער מענשהײַט. די בעסטע, די פּראָגרעסיווסטע, — דאָס זענען זײַ, די אַסימילאַטאָרען, וואָס פֿליהען פֿון דער פֿינסטערער גײַסטיגער קנעכטשאַפֿט צו דער ממשלה פֿון דעם זונען-שײַן, געצויגען פֿון די ליכטיגע ווײַטע האָריזאָנטען. אָבער מיר, די צוריקגעבליבענע, די רעאַקציאָנערע נאַציאָנאַליסטען, — אונזער אויג איז נאָך ניט געוועהנט צו דעם בלענדענדען שײַן פֿון דער זון. אין אונזער האַרצען זענען נאָך טיעף אײַנגעבאַקען די סודות-פֿולע צײַכענס פֿונ'ם שאָטען-שפּיעל אויף די וואַנד. מיר קאָנען זיך ניט זעגענען מיט דער קאַלטער גרויער, פֿינצטער שטײַנערנער הײַהל און מיר לויפֿען נאָך זײַ, נאָך די לויפֿענדע און פֿאַלען אויף זײַ אָן פֿון רוקען און כאַפּען זײַ פֿאַר'ן קאָלנער און שלעפּען זײַ צוריק, מיט אַלע כוחות צוריק אין די פֿינסטערע הײַהל אַרײַן...

אַזוי מאָלט זיך אויס אין די מוחות פֿון די אַסימילאַנטען דער זין פֿון אונזער קאַמף. דאָס איז אַ קאַמף פֿון פֿינסטערניס און ליכט: פֿון פֿינסטערע שאָטענס און אָבגעשלאָסענעם הײַהלען-לעבען אויף אונזער זײַט, פֿון ליכטיגע האָריזאָנטען און צונויפֿגוס מיט דער גאַנצער פּראָגרעסיווער מענשהײַט אויף זײַער זײַט...

עס איז בלי ספק פֿאַרהאַן פֿיעל אמת אין יענעם אַלעגאָרישען בילד, אָבער נאָר ביז צו אַ געוויסען גראַד. פֿאַלש ווערט ער אין גאַנצען, ווען ער שילדערט אונזער צונויפֿשטויס. ניט אין דער הײַהל ווערט געפֿיהרט אונזער היסטאָרישער קאַמף, נאָר שוין דרויסען פֿון איהר און ניט פֿון רוקען פֿאַלען מיר אָן אויף דעם אַסימילאַטאָרישען געגנער, ניט פֿאַר'ן קאָלנער ציהען מיר איהם צוריק: ברוסט אַנטגעגען ברוסט שטויסען מיר זיך צונויף אין קאַמף, די פֿינגער אײַנגעקרעמפּט אײַנער אין דעם אַנדער'נס גאָרגעל, ווײַל געראַנגעלט זיך ווערט דאָ אויף לעבען אָדער טויט!

איך רעכען, די לעזער פֿערשטעהען גאַנץ גוט, אין וועלכען זין איך געברויך דאָ די לעצטע פּאָר ווערטער. דער קאַמף פֿון די פּראָגרעסיווע נאַציאָנאַליסטען אַנטגעגען די אַסימילאַטאָרען איז ניט קיין פּערזענליכער קאַמף פֿאַר פּריוואַטע צוועקען. אין דעם פּערזענליכען פּריוואַטען לעבען קאָנען מיר ווינשען איינער דעם אַנדערן כל טוב. דאָס איז אַ היסטאָרישער קאַמף פֿון פֿיינדליכע אידעען, וואָס קאָנען ניט לעבען פֿריעדליך איינע מיט דער אַנדערער, וואָס צווינגען צונויפֿשטויסען זיך ברוסט אַנטגעגען ברוסט אין אַ צאָרנדיגער פֿערניכטענדיגער שלאַכטקאַמף: טויט אָדער לעבען.

ווי קומען מיר אין אַזאַ לאַגע פֿון ברוסט אַנטגעגען ברוסט דרויסען פֿון דער היהל?

די דערקלערונג איז גאָר אַ פּשוט'ע. מיר, די פּראָגרעסיווע אידישע נאַציאָנאַליסטען, לויפֿען פֿון דאָרטען, וואוהין זיי, די אַסימילאַטאָרען, לויפֿען מיט אַזאַ האַסט... עס קאָן זיין, דאָס איז דערפֿאַר, וואָס מיר זענען פֿריהער, אַסך פֿריהער אַרויס פֿון דער היהל, אָדער ווייל אונזערע פֿיס זענען געוועזען בעפֿליגעלט, אָדער ווייל דער אויבערשטער האָט אונז מזכה געווען מיט קפיצת הדרך, — אָבער דער פֿאַקט איז, אַז מיר זענען פֿריהער דערלאָפֿען צו דעם סוף פֿון דעם וועג, אויף וועלכען די אידישע אַסימילאַנטען געהען ערשט אַרויס. און ווען מיר זענען דערלאָפֿען ביז צום סוף האָט זיך פֿאַר אונזערע אויגען אַנטפּלעקט אַן אָבגרונט און אַז מיר האָבען אַריינגעבליקט טיעף אין דעם תהום, האָבען מיר דערזעהען עפּעס אַזוינס, וואָס האָט אָנגעפֿילט אונזערע הערצער מיט צער און מיט אַנגסט...

מיר האָבען דאָרטען דערזעהען ווידער לויערן יענע שלאַנג, מיט דריי קעפּ, פֿאַר וועלכער מיר זענען אַנטלאָפֿען פֿון דער היהל; יענע דריי־קעפּיגע שלאַנג, וואָס איין קאָפּ אירער רופֿט זיך: „אַנטיסעמיטיזם“ און דער אַנדערער: „דער ניעדעריגער קולטור־מעמד פֿון די מאַסען“ און דער דריטער: „די פֿערהויקערונג פֿון דעם אידישען מהות מענש“...

און מיר האָבען גענומען לויפֿען צוריק און דאָ האָבען מיר זיך געמוזט צונויפֿשטויסען מיט דעם אַסימילאַנט ברוסט אַנטגעגען ברוסט.

וואָס האָט אונז אַרויסגעטריבען פֿון דער היהל? און וואָס איז געלעגען דער מאַגנעט פֿון די ווייטע ליכטיגע האָריזאָנטען, וואָס האָט אונז אָבגעריסען פֿון אונזער פֿאָלק און האָט דעם געדאַנק

פון פערשווינדען צווישען די פעלקער געמאַכט אַזוי היילינ און צוציהענד? פאַר וואָס?

געוויס, אין דעם גרויסען אידעאַל פון ברידערליכען פעלקער־צונויפגוס זענען דאָ געוויס מאַגנעטישע עלעמענטען, וואָס זאָלען צוציהען צו זיך מוחות און הערצער פון אַלערליי מענשען, צו וועלכען פאָלק זיי זאָלען ניט האָבען געהערט. אויך אין די אידעאַלען פון דער אידישער אַסימילאַציע האָט ביי אונזער הויך געקלונגען דער רוף פון דעם קאָסמאָפאָליטישען סאָציאַליזם. ער האָט פאַר אונזערע אויגען אויסגעמאָלט דאָס בילד פון דער פעראייניגטער מענשהייט, אַ בעפרייטער פון אַלע קייטען, נאָכדעם ווי עס וועלען ווערן אָבגעשלייפט ביז צום גרונד אַלע מויער־הענד אין באַריערען, וואָס האָבען פאַנאַנדערגעטיילט די מענשליכע קינדער ביז אַהער: די גרעניצען פון די מדינות, די ראַנגען און מדרגות פון קלאַסען און שטאַנדען, די אָהן־טעם־געוואָרענע סכסוכים צווישען רעליגיע און רעליגיע, די אויסגעוועפטע פערשיעדענקייטען פון פאָלק צו פאָלק.

אָבער עס וואָלט געוועזען אַ גרויסער טעות צו מיינען, אַז די דאָזיגע ליעבליכע אידעאַלען זענען ביי אונז געוועזען אָנגעוואַפט מיט אַ בעזונדערער שנאה צום אידישען פאָלק, אָדער לכהות מיט אַ גלייכגילטיגקייט צו דעם גורל פון די אידען, ווי איינצעלנע מענשען.

ניין, ניט נאָר דער אַלגעמיין־מענשליכער אידעאַל (וואָס נעהמט דאָך אידען אויך אַריין אין זיין קריין) איז געוועזען דער אויבערהאַר איבער אונזער נשמה, אויך שפעציעלע אידישע לעבענס־נויטען האָבען דערנומען אונזער האַרץ.

אין דעם אויבען־אָן פון די אידישע צרות איז געשטאַנען דער אַנטיסעמיטיזם, מיט זיינע רדיפות אָהן אַ צאָהל און אָהן אַ מאָס, מיט זיינע בעגרעניצונגען און פערצאַמונגען, וואָס ער האָט אויפגעבויט פאַר אונז כמעט אויף אַלע וועגען און שטעגען. ווי וועדט מען בפטור פון יענעם אָנשיקעניש, וואָס פערביטערט יעדע שעה פון אונזער לעבען? פון וואַנען נעהמט זיך יענע איבינע רשעות צו אונז? די אַלטע וועלט האָט אין דעם אַנטיסעמיטיזם געזעהען קודם כּאָטס שטראָף פאַר אונזערע זינד, פאַר אונזער ניט־געוואָנטריי־זיין צו די טויזענדער און אָבער־טויזענדער געבאָטען פון דעם אידישען גלויבען. אָבער צו דעם האָט זי אויך ניט פערשוויגען די אבזריות, די אומבּרחמנותדיגע ווילדקייט פון די פרעמדע פעלקער, — אין יענעם דור נאָך האָט אונז — אין זיין ווערעבטען גרינציאָן —

איבערגעענטפערט. וואָלטען מיר תשובה געטהאָן, וואָלט דער אוי-בערשטער זיך אָבגערעכענט מיט אונזערע פיינדער און אויסגעלעזט אונז פון זייערע הענד.

אַ גאַנץ אַנדערן ענטפער האָט געמוזט געבען אויף דער שאלה די אויפגעקלעהרטע אַסימילאַציאָנס-טעאָריע.

די געדאַנקען פון אויפקלעהרונג און בילדונג וואָס האָבען זיך, ווי די שטראַהלען פון דער זון, אַריינגעריסען אין דער הייהל, האָבען געמאַכט אַ נפקא מינה צווישען דער רשעות צו אונז אין דער פערגאַנגענהייט און דעם אידען-האַס פון דער געבילדעטער אויפגעקלעהרטער צייט. די ערשטע איז געוועזען אַ פּראָדוקט פון דעם בלינדען רעליגיעזען פאַנאַטיזם, וואָס האָט געהערשט אין דעם מיטעל-אַלטער און וואָס האָט אָנגעריצט איין רעליגיע אַנטגעגען דער אַנ-דערער. אין יענעם פאַנאַטיזם זענען די פעלקער און נאָר די פעל-קער געוועזען שולדיג. אין יענע צייטען זענען מיר, אָהן אַ ברעקעל חטא פון אונזער זייט, אַריינגעטריבען געוואָרען אין די פינסטערע הייהל, און דעם אַרויסגאַנג פון איהר האָט מען פערמויערט פון דרויסען. אָבער פון יענער צייט אָן האָט זיך דער גורל איבערגעביטען: די פעלקער זענען געוואָרען אַלע געבילדעטער, ציוויליזירטער און טאָלעראַנטער, בעת אונזערע זאַפּטען זענען אין דער הייהל אַלץ מעהר פערדאָרבען געוואָרען, אַלץ מעהר דורכגעמישט געוואָרען מיט אַ שנאה און אַ פעראַכטונג צו די אומות העולם. איצטער זענען מיר די שולדיגע און ניט זיי. זיי זענען שוין אָנגעגרייט אויפצוברעכען די מויערן, וואָס שיידען אונז פאַנאַנדער. דער אַרויסגאַנג איז שוין פריי געמאַכט לאָמיר פערלאָזען אונזער אומגליקליכע תפיסה, לאָמיר אַרויס אויף דער לעכטיגער זון, לאָמיר זיך צונויפ-גיעסען אין איינעם מיט די אומות העולם, האַנד אין האַנד מיט זיי אַ לאַז טהאָן זיך אויף דעם וועג פון דעם אַלגעמיין-מענשליכען פּראָגרעס און — אין אַ דור אָדער צוויי וועט פון דעם אַנטיסעמיטיזם, לפחות, ביי די געבילדעטע, ניט בלייבען קיין סמן און קיין זכר.

די אַסימילאַציע מיט די איבעריגע פעלקער — האָט ווייטער געע-טענה'ט דער „גייסט פון דער נייער צייט" („רוח העת החדשה"), — איז ניט נאָר נויטיג פאַר אונז, כדי פטור צו ווערען פון דעם אַנטי-סעמיטיזם. זי איז אפשר נאָך נויטיגער פאַר אונזער איינענעם גייסטיגען לעבען, פאַר דער פערבעסערונג פון דעם גע-זונקענעם קולטור-מעמד.

דר. ח. זשיטלאָווסקי:

די גאַנצע צייט, וואָס מיר האָבען פֿערבראַכט אין דער אָב־געזונדערטער גייסטיגער אַטמאָספֿערע, האָבען מיר זיך געקאָכט אין אונזערע אייגענע זאַפֿטען. מיר האָבען געשפּייזט אונזער מוח און אונזער האַרץ מיט דער דערקלערונג פֿון די שאָטענס, וואָס האָבען מיסטעריעז אומגעבלאָנקעט איבער די נאַסע, גרויסע שטיינערנע ווענד פֿון אונזער הייהל. אין אונזער קולטור־מעמד איז דעריבער געפֿאַלען פֿון דור צו דור. טיעפֿע עם־האַרצות בנוגע צו אַליץ, וואָס קומט פֿאָר אין דער נאַטור און אין דעם מענשליכען לעבען; אַ גלויבען אין רוחות און שדים, נסים און מופֿתים, רביים און בעל־שם׳ען, טאָטערן און מכשפֿים, סגולות און לחש׳ען; אַ בטלנישע אָבגעלאָזטקייט אין וואוינונג, קליידונג, ריינליכקייט און הדויסענ־דיגען אויסזעהען; אַ קינדערישע אומבעהאָלפֿענקייט אין אַלע מילין דעלמא, אין אַלע וועלטליכע ענינים; אַן עקאָנאָמישער לעבען פֿון שטויב אין ווינד, פֿון האַנד אין מויל, פֿון אומגעהן שלינג־און־שלאַנג און קוועטשען די באַנק אין די קלייזלעך אָדער די בתי־מדרשים; אין בעסטען פֿאַל אַ לעבען פֿון אַ פּאַראַזיט אויף דעם קערפּער פֿון דעם „גוי“, — אַזוי פֿערזומפּט און פֿערהויקערט איז געוואָרען דאָס אידישע לעבען און די אידישע ליטעראַטור. און אויף דעם הויקער זענען געזעסען רייטענדיג די צדיקים און רביים, די קהלס־לייט און כלי־קודש און האָבען איבערגעכאַפּט דעם ביסען, וואָס יעדערער האָט געטראָגען צו זיך אין מויל אַריין. און אין דעם זומף האָבען זיך געווימעלט שקצים און רמשים, וואָכערניקעס און מוסרים, הונגעריגע בלוט־ווערים, וואָס האָבען נאָר געוואַרט אויף דער געלעגענהייט, וואוהין עס איז אַריין־צו־שטיפּען זיך און אָנהויבען זויגען די תונא...

אָט דער גאַנצער שפּל׳ער קולטור־מעמד, — האָט אונז געלערנט דער אַסימילאַציאָנס־אידעאַל, — וועט אָבער מיט אַ מאָל זיך אַ הויב טהאָן אין דער הויך, ווי נאָר מיר וועלען זיך אָבזאָגען פֿון דעם אייגענעם נאַציאָנאַלען קיום און וועלען זיך אויסמישען מיט די קולטורעל העכער שטעהענדע פֿעלקער.

און נאָך אַ חריטע זאַך האָט אונז די השכלה־צייט צוגע־זאָגט אין דעם נאָמען פֿון דער אַסימילאַציע: די אויספֿיינערונג פֿון דעם אידישען מהות מענש.

געדענקט דער לעזער אפֿשר נאָך דעם טיעפֿען פּאָעטישען שיר פֿון היינריך היינע: „די פּרינצעסין סאַבאַטה“ (די פּרינצעסין שבת)? דאָס אידישע פֿאָלק ווערט דאָרטען פֿערגליכען מיט אַ בן־מלך,

ווען מען אַ בעזע מאַכט האָט פֿאַר׳כשופֿט אין אַ... הונד. גאַנצע זעקס טעג אין דער וואָך פֿאַרליערט ער זיין מענשליכע געשטאַלט און לויפֿט אום ווי „אַ הונד מיט הינטישע געדאַנקען“, אָבער אָט קומט צו איהם די פּרינצעסין „דער הייליגער שבת, אין דער כשופֿ-טאָג פֿאַלט פֿון איהם צוראָב און ער ווערט ווידער מגולגל אין אַ פּרינץ.

די טענדענץ פֿון היינע׳ס שיר איז נאָך ניט פֿריי פֿון יענעם סאַטירישען, אין בעסטען פֿאַל הומאָריסטישען בליק, מיט וועלכען היינע האָט יעמאָלט געקוקט אויף יעדע רעליגיע בכלל און אויף דעם אידישען גלויבען בפרט. ער זעהט נאָך אין דער רעליגיע ניט מעהר ווי דעם פּשוט׳ען מענשענס בענקשאַפֿט נאָך פֿעטע שמאַלציגע הנאה פֿון לעבען, אויב ניט אויף דער וועלט, איז לאָז זיין אויף יענער וועלט; זיין שטרעבען, לכל הפּחות אין די יום-טובים אַ ביסעל אַ נאַש טהאָן פֿון דעם פֿעטען טעפּעל גליק. די פּרינצעסין שבת וואָס איז, אונטער די קלאַנגען פֿונ׳ם „לכה דודי“ פֿערשלייערט גע-וואָרען צו דעם פּרינץ ישראל,

אַלץ דערלויבט זי איהר געליבטען,
נאָר ניט רויכערן קיין טאַבאַק —
„ליעבסטער מיין, דו זאָלסט ניט רויכערן,
ווייל מען טאָהר דאָס ניט אים שבת.
און דערפֿאַר וועסטו בעקומען
היינט צו וואַרמעס אַ מתנה,
אַ געריכט, באמת געטליך,
אַ גן-עדן-מאכל: טשאָלענט“
און היינע דערקלערט ווייטער, אַז
טשאָלענט איז אַ הימעל-מאכל,
וואָס דער ליעבער גאָט בכבודו
האָט געלערענט קאָכען משה׳ן
אויף דעם הייליגען באַרג-סיני.

ניט קוקענדיג אויף דער לייכטער איראָניע, מיט וועלכער היינע בעהאַנדעלט דעם אידישען שבת, האָט ער דאָך מיט זיין פּאָעטישען רוח-הקודש אַרויסגעפֿונען דעם טיעפֿען און ערנסטען בעטייט וואָס דער שבת האָט געהאַט אין דעם אידישען לעבען.

זעקס טעג אין דער וואָך איז דער איד אַ הונט.
הונט מיט הינטישע געדאַנקען,
קריכט ער אום די גאַנצע וואָך

אין דעם קויט און מיסט פֿון לעבען,
אַ געשפּעט פֿאַר גאַסען=שקצים.
אָבער קומט דער שבת=קודש,
אַלע פֿרייטאָג בין השמשות,
פּלוצלונג ווייכט פֿון הונט דער כשוף,
און ער ווערט אויפֿ'ס ניי אַ מענש.
מענש, מיט מענשליכע געפֿיהלען,
אויפֿגעהויבען קאָפּ און האַרץ,
געהט ער, אָנגעטהאָן שיינע ריינליך,
יום=טוב'דיג אין פֿאָטערס פּאַלאַץ.

היינע האָט ניט בעמערקט, אַז דעם איבערקעהר פֿון הונד אין בן מלך האָט די פּרינצעסין שבת הויכגעפֿיהרט ניט נאָר דורך דעם וואָס זי האָט אויף אַ טאָג בעפֿרייט איהם פֿון דער נויטווענדיגקייט אַרום צו קריכען ווי אַ הונד איבער דעם לעבענס קויט און מיסט. נאָך אַן אַנדער גבורה איז געלעגען אין דעם שבת, ווי אין דער גאַנצער אידישער רעליגיע בכלל: דער גלויבען, אַז די היינטישע עקסיסטענץ איז דעם אידען בעשערט ניט אויף אייביג, נאָר אויף אַ צייט, ביז גאָט וועט זיך מרחם זיין און וועט שיקען זיין משיח, אויסצולעזען דאָס פֿאָלק פֿון גלות. אָט דער משיח=גלויבען ,דער איינציגער פֿינק פֿון מענשליכען בן=חורין=געפֿיהל, — אָט דאָס איז געווען די מלכות'דיגע קראַפֿט, וואָס האָט אויך אַרויסגעשטראַהלט פֿונ'ם שבת. אין דעם טאָג פֿון רוה פֿלעגט דער איד פֿערליערען זיין אינדיווידועלע הונט=געשטאַלט און אָנגעהמען די נאַציאָנאַלע געשטאַלט פֿון דעם פֿערוואָגעלטען פּרינץ, וואָס בענקט ניט נאָר נאָך זיין הימלישען פֿאָטער, נאָר אויך נאָך זיין ערדישער היים, נאָך זיין לאַנד ישראל.

אַ שמיץ פֿון דעם דאָזיגען נאַציאָנאַלען זין אינ'ם אידישען שבת רייסט זיך דורך אויך אין היינעס ליעד דורך דער סאַטירישגוטמיטיגער טשאָלענט=שטימונג, אין וועלכער ער האָט ליידער בעזונגען דעם היילינגען אידישען טאָג. אַליין נאָך רעדענדיג וועגען דעם טשאָלענט, דערצעהלט אונז ווייטער היינע;

עסט דער פּרינץ פֿון יענעם מאכל,
גלאַנצט אין אויג עלית=נפש,
און ער קנעפּעלט אויף זיין וועסטעל,
מיט אַ גליקליך שמייכעל רעדט ער:
„הער איך ניט, ווי ס'רוישט דער ירדן?“

איהר וועט געוויס אויף מיר קיין פּראַבּעל ניט האָבּען, וואָס איך האָבּ מיך אַזוי לאַנג אָבּגעשטעלט אויף היינעס ליעד. עס איז באמת אַ צער, וואָס היינע האָט בּעהאַנדעלט אַזאַ טהעמאַ נאָך אין דער צייט פון זיין יונגער אפּיקורסות. שוין דערפאַר שלאָגט נאָך אַזוי שטאַרק פון דעם ליעד דער ריח פון דער ראַדיקאַלער השכלה. אָבּער זיין ושגני האָט איהם שוין יעמאָלט אַריבּער געטראָגען איבּער דעם משכּיליש-פּריוואָלען געלעכטער און האָט מיט דעם אָדלער-בּליק דערזעהען דעם אינוועניגסטען תוך פון דעם אידישען לעבּען, וואָס האָט געהערשט בּיז צו די אידעאַלען פון דער אַסימיליאַציע.

יע, אין אַ דאָפּעלטער געשטאַלט האָט געלעבּט דער איד: אין דער-וואָכען ווי אַ הונד, אים שבּת, ווי אַ בּן-מלך; און אין זיין דרויסענדיגער געשטאַלט, ווי אַ הונט, איז ער געוועזען אַ אויסטערלישער עקזעמפּליאַר פון דעם מין: „אַ הונט מיט הינטישע געדאַנקען", וואָס האָט געהאַלטען נאָר אין איין טראַכטען וועגען בּעקומען ער-געץ-וואו אַ פּעט בּיינדעל, וואָס האָט געלעקט די שטויבּ פון די פיס בּיי די, וואָס האָבּען איהם געשטויסען. מען פלעגט זיך דערי-בּער טאָג-טעגליך בּעגעהען מיט איהם ווי מיט אַ בּרודיגען צו-געלאָפענעם כּלבּ.

אָבּער אינוועניג, אין האַרצען האָט געלעבּט דער פּרינץ, און דאָס האָט דעם אידען געגעבּען די קראַפט אויסצוהאַלטען די הינטישע עקסיסטענץ, אַריבּערצוטראָגען די זלזולים און בזיונות, וואָס האָבּען טאָג-טעגליך געהאָגעלט אויף איהם. די טויזענטער בּעלײדיגונגען און רדיפות האָבּען נאָר בּעשמוצט אָדער געמאַטערט זיין גוף; זיי האָבּען ניט איבּערגעלאָזען קיין איין שפּרענקעל אויף זיין נשמה. צו הויך האָט דער בּן-מלך געטראַכט וועגען זיך, צו ניעדעריג ועגען געוועזען אין זיינע אויגען די פּייניגער. ער האָט זיי ניט גערעכענט פאַר מענשען און דעריבּער האָבּען זיי ניט געקאָנט אָנרירען זיין אינוועניגסטען געפיהל פון אייגענער חשיבות. אויף זייער שטויס מיט'ן פיס האָט ער געקוקט, ווי אויף אַ „בּרוק" פון אַ פערדעל, אין זיין חנפה'נען און גלעטען האָט געהאַט אין זיך אַקוראַט אַזוי וועניג עהרליכע קנעכטישקייט, ווי ווען מען חנפה'ט אין מען גלעט אַ ווילד-געוואָרענעם לאָשאַק.

דאָס אַלין איז אָבּער געוועזען נאָר יעמאָלט, ווען דער גלויבּען אין משיח און אין דער אויסדערוועהלטקייט פונ'ם פאָלק ישראל האָט געקאָנט לעבּען אין די מוחות און די הערצער פונ'ם גאַנצען

פֿאָלק, ד. ה. ניט נאָר ביי די עם־הארצישע מאַסען, נאָר אויך ביי די דענקענדע קעפּ.

ס'איז ניט דאָ דער אָרט צו שילדערן, ווי אַזוי דער משיח־גלויבען האָט געמוזט אין גאַנצען פֿערשווינדען ביי דעם געבילדעטערן עולם שוין אין סוף פֿון דעם 18־טען און דעם אָנהויב פֿון דעם 19־טען יאָהרהונדערט: ער געהערט צו יענע אומרוהיגע שאָטענס אויף די וואַנד פֿון דער פֿינסטערער הייהל, וואָס זענען תיכף פֿערבלאַסט געוואָרען, ווי נאָר אויף זיי איז געפֿאַלען דער פּאַס זונען־שיין, וואָס האָט זיך מיט דער השכלה אַריין געריסען אין אונזער לעבען. און מיט דעם פֿערשווינדען פֿון דעם משיח־גלויבען, האָט מען אויך אָנגעוואָרען יענעם אינגעניגסטען מאָראַלישען באַלאַנס, וואָס האָט געהאַלטען דעם אידען'ס נשמה אין גלייכגעוויכט און האָט זי ניט געלאָזט אין גאַנצען פֿער'מקח־וממכר'ט ווערן אין דער אַטמאָספֿערע פֿון דעם קליינעם מסחר, ניט אין גאַנצען פֿערשטויבט ווערן אין די וואָלקענס פֿון שטויב און רויך, מיט וועלכע דאָס רוב פֿון דעם אידישען פֿאָלק האָט געהאַנדעלט.

און איינעם מיט דעם משיח־גלויבען איז געשטאָרבען דער בן־מלך און געבליבען איז... דער הונד! און וואָס מעהר מענשליכע בילדונג עס האָט גענומען אַריין פֿליעסען אין דער אידישער גייסטיגער וועלט, אַלץ אומעהרדיגער איז געוואָרען די הינטישע עקסיסטענץ, אַלץ אוממיגליכער איז געוואָרען, זי צו דערטראָגען. פּראָיעקטען האָבען זיך גענומען אַרום־טראָגען אין לופֿטען, ווי אַזוי צו פֿערוואַנדלען אידען אין „ניצליכע בירגער", ווי אַזוי „אויסצומענשלען" דאָס אידישע פֿאָלק.

„ווערט מענשען מיט מענשען גלייך". — איז געוואָרען דער לאָזונג פֿון דער השכלה. „ווערט מענשען" — דאָס איז דער טייטש: „הערט אויף צו זיין אידען, לכל הפחות, אין דעם נאַציאָנאַלען זין פֿון דעם וואָרט". גיסט זיך צונויף נאַציאָנאַל מיט די פֿעלקער, צווישען וועלכע איהר וואוינט. און ניט נאָר וועט די שנאה צו איך פֿערשווינדען, ניט נאָר וועט די קולטור, די אידישע זיך אויפֿהויבען צו אַ העכערער מדרגה, נאָר אויך דער מין מענש, וואָס איז פֿערהינטישט געוואָרען אין זיין אָבגעזונדערטקייט פֿון דער איבריגער וועלט, וועט ווערן אַן אַנדערער, אַ העכערער. דעם הינטישען גלגול וועט אָבשאַפֿען ניט די פּרינצעסין שבת און ניט נאָר פֿאַר איין טאָג אין וואָך, נאָר דאָס לעבען אין דער אַלגעמיין־מענשליכער אַטמאָספֿערע פֿאַר אַלע טעג פֿון אַ גאַנץ־יאָהר.

מען מוז מודה זיין: גלענצענד, בעצויבערנד זענען געווען יענע האַרויזאָגטען, וואָס די אַסימילאַציע האָט אויסגעמאָלט פֿאַר דאָס אידישע פֿאָלק, און עס איז קיין חדוש ניט, וואָס די בעסערע עלעמענטען זיינע האָבען זיך מיט אימפּעט אַ ריס געטהאָן פֿון דער היהל אַרויס, מיט יובעל־געזאַנג פֿערמישפּט צום טויט זייער פֿאָלק און פֿריידיג אַריין געשטעלט זיך אין די מחנות פֿון דער פֿאָרוועךטס מאַשירענדער מענשהייט...

עס איז שוין איצטער איבער אַ הונדערט יאָהר, ווי די אידעאַלען פֿון דער אַסימילאַציע האָבען גענומען מקוים ווערן אין לעבען. אין איינגע לענדער, ווי צ. ב. אין האָלאַנד, האָט זי אָנגעהויבען איהר אַרבייט נאָך אַסך פֿריהער און איז שוין דערגאַנגען ביז צום סוף. די אַנדערע מעריב־אייראָפּעאישע לענדער, — ענגלאַנד, פֿראַנקרייך, דייטשלאַנד, — האָבען זי באַלד אָנגעיאָגט. אין די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער און אין אַמעריקע וואַקסט איהר פּאַקטישע מאַכט פֿון טאָג צו טאָג. עס איז, הייסט עס, שוין דאָ גענוג מאַטעריאַל, כדי צו קאָנען פֿערענטפֿערן די שאלה, צי האָט די אַסימילאַציע געהאַלטען וואָרט און איהרע צוזאָגען און וואָס האָט זי אונז באמת געבראַכט.

האָט זי אָבגעשאַפֿט אָדער, לכל הפחות, שוואַכער געמאַכט דעם אַנטיסעמיטיזם?

האָט זי רייכער און פּרוכפּערער געמאַכט די קולטור פֿון די אידישע מאַסען?

האָט זי אויפֿגעהויבען צו אַ העכערער מדרגה דעם אידישען מין מענש?

דער וואָס קוקט מיט אָפֿענע אויגען אויף דער געשיכטע פֿון דעם 19־טען און 20־טען יאָהרהונדערט, פֿאַר יענעם אַנטפּלעקט זיך יענער „ביטערער אמת“, אַז אין דעם פּרט פֿון דעם אַנטיסעמיטיזם האָט דער אַסימילאַציאָנס־אידעאַל אויפֿ'ן שענדליכסטען אופן באַנקראָטירט.

די שבחים פֿאַר דער אַסימילאַציע וואָס האָבען נאָך גאָר ניט לאַנג געקלונגען אַזוי הויך זענען איצטער עפּעס אַנשטומט־געוואָרען. אין דער ליטעראַטור מאַכען די אַסימילאַטאָרען אַ שווייג וועגען די טובות, וואָס זייער אידעאַל דאַרף ברענגען מיט זיך, אָדער ציהען גאָר אַרויף אויף דער אַסימילאַטאָרישער פּראַקטיקע אַ ריין נאַציאָנאַליסטישען מאַנטעל. אָבער אין דעם לעבען האָבען זיך נאָך ניט אויסגעטומען די שירים ותשבחות לכבוד דער אַסימילאַציע, דער

עיקר אין יענע שיכטען פוּנ'ם פאָלק, וואָס הויבען ערשט איצטער אָן אראָבטרייסלען פוּן זיך דעם מיטעלאלטערליכען שלאָף, פאַר וועמעס אויגען עס הויבען ערשט איצטער אָן פאַנאַנדערצושפּילען זיך די ריזען־פאַרבענע האָריזאָנטען פוּן דעם אַלגעמיין־מענשליכען פּראָגרעס און וועמעס אויערן עס ווערן בעכישוף'ט פוּן די גלענ־צענדע צוזאָגען, מיט די וועלכע די אַסימילאַציע טרעט צו זיי צו.

זיי מוז מען אַוועקשטעלען אויג אַנטגעגען אויג קודם כל מיט יענעם „ביטערען אמת“, אז די אַסימילאַציע האָט ניט נאָר ניט אָפּ־געשאַפט, ניט נאָר ניט שוואַכער געמאַכט דעם אַנטיסעמיטיזם, נאָר אַז זי האָט איהם אין זעהר אַ גרויסער מאָס פערשטאַרקט און אַז אַנדערש האָט זי ניט געקאָנט ווירקען אין דעם פּרט, ווייל דער טרויעריגער רעזולטאַט פוּן איהר ווירקונג האָט געמוזט אַרויס־וואַקסען פוּן איהר אייגענער טבע.

קודם כל מוז מען זיך נעהענטער צוקוקען צו די פאַקטען גופה, וואָס זיי אַליין רעדען שוין אַ גענוג קלאָרע שפּראַך.

דער אַנטיסעמיטיזם איז ניט געבליבען בעגרעניצט אויף די אַזוי גערופענע רעאַקציאָנערע לענדער. גראָד אין די פּראָגרעסיווסטע,— דייטשלאַנד און פראַנקרייך, — האָט זיך אין דעם לעצטען פערטעל פוּן דעם געבילדעטען ניינצעהנטען יאָהרהונדערט אַרויס געריסען, ווי פוּן אַ וואולקאַן, אַ געפעהרליכער אַנטיסעמיטישער פייער־שטראָם. און צו די טהעאָרעטישע פיהרער פוּן דעם אַנטיסעמיטיזם האָבען געהערט ניט נאָר אינוויסענדע רעאַקציאָנערען, נאָר מענשען גראָד הויך־געבילדעטע און ראַדיקאַלע אין אַלע אַנדערע פראַגען פוּן דעם געזעלשאַפטליכען לעבען. די נעמען פוּן אַ וו. מאַרר, ברונא בויער, אויגען דיוהרינג אין דייטשלאַנד און ראָשפאָר אין פראַנקרייך בעווייזען, אַז דער ראַדיקאַלער געדאַנק איז ניט קיין שמירה פאַר דעם אַנטיסעמיטיזם.

און נאָך וויכטיגער איז פאַר אונז, סאָציאַליסטען, צו וויסען און צו געדענקען, אַז אַפּילו דער סאָציאַליסטישער געדאַנק איז ניט אַלע מאָל אַ שמירה אַנטגעגען דעם אַנטיסעמיטיזם. די פּראָ־ווינציעלע סאָציאַליסטישע פּרעסע אין ענגלאַנד און פראַנקרייך איז עד היום ניט פריי פוּן שנאה צו אידען. „אנשי שלומינו“ פוּן די אַסימילאַטאָרען ווייסען דאָס גאַנץ גוט, מאַכען אָבער אַ שווייג וועגען אָט דעם זעהר צוגעפוילטען ענין. אויך וואָלט מען געקאָנט אָנפיהרען אַ היבשע צאָהל נעמען פוּן סאָציאַליסטישע „גדולים“,

בײַ װעמען עס רופֿט זיך נאָך אָב פֿון צײַט צו צײַט די אַנטיסעמיטישע מוטער-מילך.

אָבער ניט װעגן דעם װילען מיר הײַנטיגעס מאָל רעדען. די אַלע פֿאַקטען װאָלטען נאָך אפֿשר געקאָנט אױסגעטײַטשט װערן װי שיריים איבערבלײַבסען פֿון אַ היסטאָרישער פּעריאָדע, װאָס האַלט אין פֿערשװינדען, װען אַפֿילו יעדער מוז צוגעבען, אַז אַזעלכע „שיריים" װערען ניט װעניגער װאָס אַ יאָהר, נאָר װאַקסען זיך פֿאַנאַנדער װאָס אַ יאָהר אַלץ מעהר. עס איז דאָ אַן אַנדער פֿאַקט. אַ נײַער, װאָס רופֿט אַרױס אין אונז נאָך טרױעריגערע געדאַנקען אײדער דער אַלטער אַנטי-סעמיטיזם.

כמעט אין אַלע לענדער פֿון דער אײראָפּעאיש-אַמעריקאַנישער ציװיליזאַציע האָט זיך, נעבען דעם „געמײנעם" אַנטיסעמיטיזם פֿון דער אַלטער צײַט, אַרױסגעבילדעט אַן אײדעלערער סאָרט פֿון דעם זעלביגען מין: דער אַזױ אָנגערופֿענער אַ-סעמיטיזם.

װאָס איז די נפקא-מינה צװישען איהם און דער אַלטער רשעות? דער אונטערשײד צװישען זײ איז טעאָרעטיש אַ תהום, אָבער אין דער פּראַקטיקע זענען זײ אַ צװילינג, אױפֿגעיאָהרט פֿון אײן און דעמזעלביגען גיפֿטיגען מקור.

דער אַלטער אַנטי-סעמיטיזם איז געװען פֿעראינטערעסירט, — און ער איז נאָך אין דעם עד היום, — צו פֿערשװאַרצען אונז אין די אױגען פֿון דער װעלט. קײן בלבול, קײן נאַרישע באָבע-מעשה איז פֿאַר איהם ניט געװען צו שלעכט, ער זאָל זיך בענוצען מיט דעם אין דעם קאַמף אַנטקעגען אונז. דער גאַר װילדער מין פֿון יענעם אַנטי-סעמיטיזם האָט זיך איצטער אַזױ רײַך פֿאַנאַנדערגעװאַקסען בײַ די העלדען פֿון דער „שװאַרצער מאה" אין רוסלאַנד, װאָס שטעלען זיך ניט אָב פֿאַר דער שױדערהאַפֿטער דערקלערונג, אַז דאָס אידישע פֿאָלק געהערט ניט צו דעם מענשליכען מין. הערט מען זיך אײַן זײער שילדערן דעם אידישען מהות, — אין די פֿינסטערע מאַסען פֿון דעם רוסישען פֿאָלק הערען זיך גוט אײַן אין דעם, — מוז מען קומען צו דער מסקנא, אַז דער איד איז אַ מין בריאה, װאָס איז צונױפֿגעװעבט פֿון מענש און שד און איז מעהר שד, אײדער מענש. „אידישע קינדער װערען געבאָרען בלינד", האָט ניט לאַנג אַ רוסישער גלח דערקלערט אין קלײַסטער פֿאַר זײַנע צוהערער „כּדי זײ זאָלען װערען זעהענדיג, מוז מען זײַערע אױגען בעשמירען מיט קריסטליך בלוט". דער ציעל, װאָהין די „שװאַרצע מאה" ציעלט, איז קלאָר. אידען זענען

ניט קיין מענשען, נאָר ווילדע האַלב מיסטישע בריאים, וואָס האָבען מיט כשוף אָנגעצויגען אויף זיך אַ מענשליך געשטאַלט, כדי צו קאָנען לעבען צווישען מענשען און צו קאָנען תמיד אָנטהאָן זיי שאָדען. אין דעריבער איז גאָר ניט קיין עבירה, ווען מען דער־שלאָגט אַ אידען, אדרבה, עס איז אַ מצוה איהם קורע־כדג־זיין און שענדען זיין טויטען גוף.

דער עם־הארצ׳ישער, נאאיווער אַנטיסעמיטיזם נעהמט אויף דעם דאָזיגען אַנטיסעמיטישען גלויבען בתמימות, און דער פשוט׳ער פשטות פון אַ פינסטערן אַבערגלויבען. דער געבילדעטער אַנטי־סעמיט קאָן פערשטעהט זיך ניט צו געבען, דער איד זאָל געהערען צו דעם זעלביגען קלאַס האַלב־גשמיות׳דיגע בריאים, ווי צ. ב. די לענ־טיכער און די ווערוואָלף פון דער פאָלקס־פאַנטאַזיע. ער האָט געשטודירט נאַטור־וויסענשאַפטען און ווייס, אַז קיין ווערוואָלף זענען ניטאָ. אָבער אויף דעם גרונד פון די זעלביגע נאַטור־וויסענשאַפטען האָבען די ראַזאָנאָנגען אין די מענשיקאָה׳ס פון דער „נאָוואָיע ווערעמיאַ“, אויפגעמונטערט דורך די אַרבייטען פון אַזעלכע טיפע און טאַ־לענטפולע דענקער, ווי טשעמבערלען און דיוהרינג, אויפגעבויט אַן אַנטראָפּאָלאָגישע טעאָריע, וואָס שליעסט „וויסענשאַפטליך“ אויס דעם אידען פון דעם כלל־מענש. זיי האַלטען־אויף דעם פינסטערן פאָלקס־גלויבען אין דעם האַלב־טייוועלישען כאַראַקטער פון דעם אידישען מהות, ווייל ער איז אַ סימבאָל פון זייער אייגענער פאָרשטעלונג וועגען אונז, אָדער ריכטיגער, פון יענער פאָרשטעלונג, וועלכע זיי פלייסען זיך אַריינצובריגנען אין די מוחות פון דער געבילדעטער געזעלשאַפט.

גאַנץ אַנדערס דער אַ־סעמיטיזם. טעאָרעטיש און אין די עפענטליכע דערקלערונגען זיינע איז ער בשום אופן ניט קיין פיינד פון דעם אידישען פאָלק. דער מענשליכער כאַראַקטער פון דעם אידען ווערט קיין מאָל ניט אָבגעלייקענט און זיין רעכט אויף אַ מענשליכען לעבען קיין מאָל ניט אָבגעפּרעגט. און ער איז אויך ווייט דערפון צו דערקלערען דעם אידען פאַר אַ ניעדעריגערען מין מענש. עס זענען דאָ אַ־סעמיטען, ווי צ. ב. די ענגלישע, וועמעס געדאַנקען עס ווערען אַרויסגעזאָגט פון דעם בעקאַנטען, באמת טאַלענטפולען שריפטשטעלער טשעסטערטאָן, וואָס האַלטען פון דעם אידענס מענשליכע מעלות דוקא אַן עולם ומלואה. „איהר זייט קלוגע מענשען, טאַלאַנטפולע מענשען, מיט אַ רייכען בע־שאַפערישען זשעני“, זאָגען זיי צו אונז. „אַלץ, וואָס איהר נעהמט

איבער פֿון אַ פֿרעמדען פֿאָלק און פֿון אַ פֿרעמדער קולטור, בלייבט בײַ אײַך ניט ליעגען, ווי אין אַ לעדיגער כלי. איהר זײַט אַ לעבעדיגער, ענערגיע־פֿולער אָרגאַניזם מיט אייגענע אָריגינעלע בעשאַפֿונגס־מעטאָדען און דעריבער ווערט אַלץ, וואָס דרינגט אַרײַן אין אײַער נשמה, איבערגעגאָסען אין אײַער אייגענעם בעשאַפֿערישען פֿורעם, און עס געהען אַרויס פֿון דאָרטען קולטור־פּראָדוקטען, וואָס בעצויבערן אינזער אויג דורך זייער אָריגינאַליטעט און פּראַכט"...

וואָס פֿאַר ליעבע־פֿולע קאָמפּלימענטען! קלינגט דאָס ניט ווי דער ריינסטער פֿילאָסעמיטיזם?

ציעהט אויף אַ ווײַלע! הערט זיך אַ ביסעל טיעפֿער אַרײַן אין דער סימפֿאָניע פֿון די נײַע שירים ותשבחות און אײַער אויער וועט באַלד אַרויסהערען דעם ברום־באַס, וואָס אַקאָמפּאַנירט די מעלאָדיע מיט אַן אייגענאַרטיגען מאָטיוו.

„אין דעריבער“, ברומט דער באַס, „זענט איהר, אידען, — אידען און ניט קיין ענגלענדער; אידען און ניט קיין דײַטשען; אידען און ניט קיין פֿראַנצויזען. און דעריבער, קאָנען מיר ניט צולאָזען, אַז דער אידישער גייסט זאָל ווערען דער אויבערהאַר אויף דער ענגלישער, דײַטשער אָדער פֿראַנצויזישער קולטור. און איהר דאַרפֿט קיין פֿעראיבעל ניט האָבען, וואָס מיר פּראָטעסטירען, ווען מיר זעהען וואָס פֿאַר אַ געוואַלטיגע ראָלע די אידען האָבען גענומען שפּיעלען אין דער פּאָליטישער פֿיהרונג פֿון אונזערע לענדער, אין דער פּרעסע, אין דעם טהעאַטער, אין דער וויסענשאַפֿט“.

עס איז ניט דאָ דער אָרט, פֿאַנאַנדערצוקלויבען זיך, אויף וויפֿיעל די אַרגומענטאַציע פֿון דעם אַ־סעמיטיזם שטימט צונויף מיט דעם אמת. איצטער איז פֿאַר אונז וויכטיג אַרויס צו ברענגען נאָר צוויי זאַכען:

ערשטענס, אַז די רעזולטאַטען פֿון דעם נײַען אַ־סעמיטיזם זענען ניט אַ סך דערפֿרעהענדער פֿאַר אונז, איידער די רעזולטאַטען פֿון דעם פּשוט'ען, „געמיינעם“ אַנטי־סעמיטיזם, און צווייטענס, אַז דער נײַער צואוואַקס פֿון אַנטי־סעמיטישער ענערגיע אין דער לעצטער צײַט איז אַ דירעקטער פּועל־יוצא פֿון דער אידישער אַסימילאַציע.

געוויס, דער אַ־סעמיט וועט קיין מאָל, — לכל הפּחות, עפֿענטליך, — ניט געבען זײַן האַנד די ריין־בלוטיגע אַנטי־סעמיטען. ער וועט אפשר נאָך אַליין אַרויסטרעטען מיט אַ האַרבען פּראָטעסט

אַנטגעגענען די פֿיהרער׳ס אין מאַכער׳ס פֿון אַ בלוט-בלבול. ער וועט אפשר ניט צולאָזען, מען זאָל שמעלער מאַכען די בירגערליכע רעכט פֿון די אידישע אינוואוינער אין פֿערצאַמען אויף׳ן געזעצליכען וועג די אָדער יענע פּראָפֿעסיע פֿאַר אידען. אָבער ער וועט געבען, ווי פּראָפֿ. זאַמבאַרט, אַן אידעלע אָנצוהערעניש די אידען, אַז זיי זאָלען זיך אַליין נישט רוקען, וואוהין מען דאַרף ניט. און אין נאָך אַ גרעסערער מאָס וועט ער מסכים זיין צו אַ שטילען, אידעלען, געזעלשאַפֿטליכען באָיקאָט אַנטגעגען די אידען, אויף אַלע פֿעלדער פֿון דעם פּאָליטישען, געזעלשאַפֿטליכען און קולטורעלען לעבען. אין דער דאָזיגער באָיקאָט אָרגאַניזירט זיך שטיל און פֿיין, אויף אַן אידעלען שטייגער אומעטום אין דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט: אין פֿראַנקרייך אַזוי גוט ווי אין דייטשלאַנד און האָלאַנד; אין ענגלאַנד אַזוי גוט, ווי אין אַמעריקע.

אמת, דורך דעם שטילען באָיקאָט האָבען דערווײַלע די אַ-סעמיטען זעהר וועניג אויפֿגעטהאָן פֿאַר זייער זאַך. זיי האָבען אפשר אַ ביסעל שווערער געמאַכט דעם אידען דורכצושפּאַרען זיך מיט די איילענבויגענס צו דעם בעזעצטען טיש. אָבער פֿון די אַלטע פּלעצער, פֿון די שוין איינגענומענע פּאָזיציעס האָבען זיי דעם אידען ניט אַרויסגעשטופּט.

עס דעריבער קיין וואונדער ניט, וואָס איניגע אַ-סעמיטען, אידעלע, געבילדעטע, אָבער מיט אַ ביסעל אַ לעבעדיגערען טעמפּעראַמענט, פֿערליערען סוף-כל-סוף די געדולד. זייער גאַנצע אידעלקייט און געבילדעטקייט פֿערפֿליעהט פּלוצים ווי רויך און זיי הויבען זיך אָן צו זידלען ווי רוסישע שכורים. אַזאַ מין פּאַסאַזש האָט זיך ניט לאַנג פֿאַר אונזערע אויגען געטראָפֿען מיט די געבילדעטע ראַדיקאַלע פּוילען, ניעמאָיעווסקי און סוויענטאָכאָווסקי; זייער אַ-סעמיטישע ראָליע האָבען זיי ניט געקאָנט אויסהאַלטען ביז׳ן סוף. אויף אַ שטילען, געזעלשאַפֿטליכען באָיקאָט, ווי דאָס האָבען אַזוי גלענצענד דורכגעפֿיהרט זייערע ברידער אין פּרייסיש-פּוילען, ווי דאָס הויבען אָן דורכצופֿיהרען זייערע ברידער אין גאַליציען, האָבען ביי זיי, משמעות, כוחות אויסגעפֿעהלט, — אין דער שטילער באָיקאָט איז אַריבער אין אַ ליאַרעמדיגען, און דער פּוילישער אַ-סעמיטיזם האָט געמוזט אַנטפּלעקען זיין אמת׳ן אַנטיסעמיטישען פּרצוף.

און — ווער ווייס? אפשר וועט דעם אידעלען אַ-סעמיטיזם אויך אין די געבילדעטסטע לענדער דערעסען לסוף דער אידעלער מוסר,

וואס ער הערט ניט אויף צו זאגען דער געבילדעטער אידישער געזעלשאפט אין וועט פון דעם שטילען פאסיווען באיקאט אריבער צו דעם ליארעמדיגען, טהעטיגען, בעת איהם וועט קלאר ווערן, אז אויף אן אנדער אופן קאן מען ניט פארטיג ווערן מיט די אידען אין דער ליטעראטור, דער קונסט, דעם טהעאטער און די אלע אנדערע ליבעראלע פראפעסיעס. על כל פנים, איין זאך איז קלאר: אין דער אלטער צייט איז נאר דער הענדלער-שטאנד אין די גלחים-וועלט געווען אנגעזאפט מיט שנאה צו אונז. די געבילדעטע און ליבעראלע מענשען זענען גראד געווען אונזערע העלפער און בעשיצער. איצטער האט זיך דאס ביילד שטארק פערענדערט: צו דעם שארפער געווארענעם אנטיסעמיטיזם פון דער אלטער וועלט איז צוגעקומען א נייס, — דער אידען-האס אין דער א-סעמיטיזם פון די געבילדעטע און ליבעראלע, טיילוויז אויך פון די ראדיקאלען אין די סאציאליסטען.

אין אויך דאס איז קלאר: דער א-סעמיטישער אין אנטי-סעמיטישער קאמף פון דער ניט-אידישער אינטעליגענץ אנטקעגען דער אידישער אינטעליגענץ פון די ליבעראלע פראפעסיעס האט ניט געקאנט געבוירען ווערן איידער דער אסימילאציאנס-פראצעס האט זיך אריין געריסען אין אונזער לעבען און האט געמוזט ארויסוואקסען נאר א דאנק דעם דאזיגען פראצעס.

כל זמן דאס אידישע פאלק האט געלעבט זיין אייגענעם קולטורעלען לעבען, האבען זיינע קינדער ניט געקאנט קאנקורירען אין דער פרעמד און העריבער האבען גראד די געבילדעטערע קלאסען, די פערטרעטער פון די אזוי אנגערופענע „ליבעראלע“ פראפעסיעס געקאנט זיין ליבעראל צו אונז אין פערטיידיגען אונז פון די בייזע אנפאלען פון דעם אנטיסעמיטישען המון און פון די רעאקציאנערע עלעמענטען. איצטער אבער האט אויך דאס רוב פון די געבילדעטע גענומען שפירען אויף דער אייגענער הויט די מאכט פון דער אידישער קאנקורענץ און אונטער דער השפעה פון דעם הארטען עקאנאמישען קאמף איז זיי פלוצלונג קלאר געווארען דער געדאנק, אז די קולטור-גיטער, וואס ווערען בעשאפען פון דער אידישער אינטעליגענץ פאר זייער פאלק, טראגען אויף זיך א צו קלארען שטעמפעל פון דעם אידישען זשעני און אז, בעת זיי קעמפען אנטקעגען דער „אידישער אויבערמאכט“ אין דעם גייסטיגען לעבען, פערטיידיגען זיי ניט נאר זייער אייגענע פערזענליכע עקאנאמישע

אינטערעסען, נאָר אויך די גאַנצקייט פון זייער פאָלקס גייסט די ריינקייט פון זייער פאָלקס שאַפען.

עס איז אַ קנאַפּע טרייסט, וואָס דער געבילדעטער אַ־סעמיטיזם איז אַ סך אידעלער און ציוויליזירטער אין די פאָרמען פון זיין אַרויסטרעטען אַנטקעגען אונז, איידער די אַלטע רשעות. וואָלט ער געקומען אַנשטאָט דעם פריהערדיגען אידען־האַס, וואָלטען יעמאָלט אונזערע אַסימילאַטאָרען אדרבה געקאָנט מיט די פינגער טייטען אויף די מאַכט פון דעם פראָגרעס און מיט פרייהייגער התפעלות אַרויסשרייען: „זעהט, דער אַנטי־סעמיטיזם האָט שוין פערלאָרען זיין ווילדען כאַראַקטער, זיינע פאַרבען זיינען אַבגעבלאַסט, דער גיפט איז וואַסעריג געוואָרען. באַלד—באַלד אין ער וועט אין גאַנצען פערשווינדען“. אמת, צו פרייהייגער התפעלות וואָלטער זיי אויך יעמאָלט קיין רעכט ניט געהאַט, ווייל די נייע אַנטי־פּאַטיע צו אידען האָט זיך בעוויזען אין אַזוינע קרייזען, וואָס זענען אין די פּלימער־וואָכען פון דעם ליבעראַליזם געוועזען אין גאַנצען פריי פון אַ וועלכער עס איז שנאה צו אונז. אין די גאַנצע שמחה, — אויב זי וואָלט געקאָנט האָבען אַ ברעקעל רעכט אויף עקסיסטענץ מוז אין גאַנצען פערוואַנדעלט ווערן אין טרויער, ווען מען דערמאָהנט זיך, אַז דער אַ־סעמיטיזם איז געקומען ניט אַנשטאָט דעם אַנטי־סעמיטיזם, נאָר ווי אַ נייער צוגאָב צו איהם, — אַ צוגאָב, וואָס שוואַכט בשום אופן ניט אָב זיין מאַכט, נאָר אדרבה פערשטאַרקט זי צו אַ גרויסער מאָס אַ דאַנק דער אויטאָריטעט פון די געבילדעטע קלאַסען, וואָס גיבען אין לעצטער ליניע אַרויס אַ הסכמה אויף זיין פּראַקטישען פּראָגראַם, ווייל דער אַ־סעמיטיזם שיידט זיך אָב פון דעם המון־אַנטיסעמיטיזם נאָר אין דער „דזענטלמענישקייט“ פון דעם וועג, ניט אין דעם ענד־ציעל, וואָס איז ביי ביידע ריכטונגען דערועלביגער: „דער איד זאָל זיך געהן געזונטערהייט פון וואַנען ער איז געקומען“...

אין זי געזאָגט: איבערנעהמען די אחריות, אַז דער אַ־סעמיטיזם וועט איביג בלייבען אין די גרעניצען פון איידעלקייט און פיינע מאַניערען קאָן אויך קיינער ניט. אין דעריבער קאָנען מיר איהם בשום אופן ניט בעטראַכטען ווי אַ שמירה אַנטקעגען דעם אַנטי־סעמיטישען באַציל. פּונקט פערקעהרט! דער אַ־סעמיטיזם איז אַ פּלאַנץ־ערד אויף וועלכען יענער פיעבער־באַציל קאָן זיך שנעל פאַנאַנדערפּרוכפּערן גאָר אומגעריכטערהייד, עיין פּוילען!

אויף אַזאַ׳ן אופן קאָן נאָר אַ בלינדער ניט איינזעהען, אַז די אַסימילאַציע האָט דעם אַנטי-סעמיטיזם ניט נאָר ניט אָבגעשוואַכט, נאָר אדרבה, אין אַ געפֿעהרליך גרויסען מאָס פֿערשטאַרקט.

וואו איז דאָ געלעגען דער פֿעהלער פֿון דעם אַסימילאַציאָנס-אידעאַל?

זיין גרויסער טעות איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט קיין ברעקעל אַהנונג ניט געהאַט פֿון יענע געזעצען, וועלכע הערשען אין אַ צווישען-פֿעלקערליכען לעבען. אויפֿגעוואַקסען אויף דעם קאָסמאָפּאָליטישען געדאַנק, אַז אַלע פֿעלקער וועלען זיך ווען עס איז צונויפֿגיעסען אין איין-איינציגער, דורכאויס גלייכער מענשהייט און אַז אין יענער צייט וועט קיינער ניט שפירען דעם אונטערשיד פֿון פֿאָלק צו פֿאָלק, ווייל פֿון אַלע אַזעלכע אונטערשיידען וועט קיין זכר ניט בלייבען, — אַ געדאַנק, וואָס איז, אגב, דורך-און-דורך פֿאַלש, — האָט זיך דעם אַסימילאַטאָר געדוכט, אַז שוין איצטער איז אַריין געטרעטען אין לעבען זיין גילדערנע משיח-צייט. אָבער עס איז נאָך אַ גרויסע שאלה, צי וועט ווען עס איז קאָנען מקוים ווערן דער קאָסמאָפּאָליטישער אידעאַל.

עס זענען דאָ אַ סך טעמים, וואָס מאַכען אונז גלויבען, אַז אַזאַ „אידעאַלער“ צושטאַנד, ווען אַלע פֿעלקער וועלען פֿערליערען זייער נאַציאָנאַלע אָריגינאַליטעט און אויסגעמישט ווערען אין איין צימעס-טאָפּ, וואָלט גאָר ניט געווען קיין איבעריג גרויסער גליק פֿאַר דער מענשהייט. און עס זענען דאָ נאָך מעהר טעמים, וואָס צווינגען אונז אָנצונעהמען, אַז מיט דער ענטוויקעלונג פֿון דער דעמאָקראַטישער פֿרייהייט אין דעם לעבען פֿון די פֿעלקער און מיט דער דורכפֿיהרונג פֿון סאָציאַלער גערעכטיגקייט אין דעם לעבען פֿון דער מענשהייט אַזוי, אַז קיין איין איינציגער טייל איהרער וועט ניט האָבען קיין איין ברעקעל איבערוואָג איבער אַן אַנדער טייל, וועט גאָר קיין פֿאָלק ניט קאָנען אַרויף געהן אויפֿ׳ן זין אַרויסצושפּרינגען פֿון דער אייגענער נאַציאָנאַלער הויט און אַריין צו שפּרינגען אין אַ פֿרעמדער הויט. יעדעס פֿאָלק וועט זיך קאָנען פֿיהלען גוט און פֿריי אין זיין אייגענער נאַציאָנאַלער אַטמאָספֿערע און ממילא וועט יעדעס פֿאָלק קאָנען וואַקסען, ווי אַ בוים אין דער הויך, קיינעם ניט שטערענד אין דער ענטוויקעלונג און פֿון קיינעם ניט געשטערט. אויף אַזאַ׳ן אופן וועט די פֿערוואַנדלונג פֿון די פֿעלקער אין אַ מחנה יונים, וואָס האָבען אַלע איין פּנים, ווערען אַ קולטורעלע אונמעגליכקייט און וואָס ווייטער די פֿעלקער וועלען פּראָגרעסירען אין זייערע

קולטורען, אַלץ ווײַטער וועט די מענשהײַט ווערן פֿון דעם קאָסמאָ־פּאָליטישען ענד־ציעל.

אָבער בנוגע דער אידישער פֿראַגע און דעם אַנטיסעמיטיזם דאַרף מען גאָר ניט בליקען אַזוי ווײַט אין דער צוקונפֿט אַרײַן. און וואָס די צוקונפֿט פֿון די פֿעלקער זאָל ניט בעשטעהן, איין זאַך איז זיכער, אַז ביז עס וועט קומען די נחמה, קאָן אַרויס די נשמה. דערווײַלע איז די מענשהײַט גאַנץ געוויס צושפּאַלטען אין אײנצעלנע פֿעלקער, וואָס מוזען, ווען זיי שטויסען זיך צונויף אויף איין ענגען פּלאַץ, פֿיהרען אַ ביטערען קאַמף פֿאַר דאָס ביסעלע לעפּט און זונען־שײַן, וואָס מען קאָן נאָך האָבען אין דער איצטיגער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג. און ווי אַלע מאָל אין דעם האַרטען עקאָנאָמישען קאַמף איז „כל דאלים גבר״, — ווער עס איז שטאַרקער, יענער איז דער מיוחס, און ווי אַלע מאָל און אומעטום אין אַזעלכע פֿעלען מוז די מאַיאָריטעט סוף־כל־סוף גובר זײַן די מינאָריטעט, און כל זמן זי איז ניט מנצח דעם מעוט, מוז זי פֿיהרען אַנטגעגען איהם אַ קאַמף און פֿערביטערן איהם די יאָהרען.

אַזוי לאַנג ווי די אידישע מינאָריטעט האָט געפֿיהרט איהר עקאָנאָמישען קאָנקורענץ־קאַמף נאָר אויף דעם פֿעלד פֿון האַנדעל און מלאכות האָט זי געהאַט אַנטגעגען זיך נאָר דעם אַלטען סוחריש־קלײַן־בירגערליכען אַנטי־סעמיטיזם, וואָס האָט מיט בלוטיגע אותיות פֿערשריבען אויף אונזער רוקען די געשיכטע פֿון אונזערע רדיפות אין דעם מיטעל־אַלטער און די נײַערע צײַטען. דער פֿאַר זענען די אינטעליגענטע פּראָפֿעסיעס געוועזען מעהר אָדער ווייניגער פֿרײַ פֿון נאַציאָנאַלען האַס צו אונז, ווײַל מיר אַלײן האָבען זיך ניט געשטופּט אַהין, ווײַל מיר האָבען קײַן בּרעקעל מגע ומשא ניט געוואָלט האָבען מיט זייער קולטור.

די אַסימילאַציע האָט דאָ אין גאַנצען איבערגעביטען די לאַגע. אַ דאַנק איהר, האָבען מיר זיך געקאָנט אַרײַן רײַסען אין אַלע פּאָזיציעס, וואָס דער געבילדעטער אייראָפּעער האָט אויפגעבויט, — אַרײַן רײַסען זיך מיט יענעם אומפּעטט אין ליאַרעם, וואָס איז שוין די טבע פֿון אונזער אידישער ענערגיע, — אַרײַן רײַסען זיך און פֿערנעהמען אַלע בעסטע ערטער און אַרויס־שטופּען דעם שוואַבערען און נאָך פֿערשרײַען זײַנע טענות מיט דעם גרויסען שקר, אַז מיר זענען גאָר קײַן אידען ניט, אַז מיר זענען אַקוראַט אַזעלכע גוטע פֿרײַגעזינטן, רעכטן, דײַטשן, ווי מיר אַלײן.

איך וויל, איהר זאָלט זיך אַ ביסעלע אָבשטעלען אויף דעם פּונקט. די אידישע אינטעליגענץ וואָלט געקאָנט אַרוים מיט דער אָפּענער פאָדערונג, מען זאָל „מאַכען אַ וואַרע“ פאַר איהר און אָפּרוימען אַ פּלאַץ צוליעב איהר פּשוט מחמת דעם טעם, וואָס מיר אַלע זענען מענשען, וואָס עס איז ניטאָ, לחלוטין ניטאָ קיין נפקא מיניה צווישען איד און פראַנצויז און וויל יעדער מענש האָט אומעטום אַ רעכט צו נעהמען פון דעם לעבען דאָס וואָס ער קאָן, אַליין אײנס וואו ער וואוינט: אין פּאַריז אָדער האָצעפּלאָץ. שטילער-הייד, ביי זיך אין האַרצען האָט די אידישע אינטעליגענץ טאַקי געגלויבט אין דער דאָזיגער אַבסטראַקט-מענשליכער, קאָסמאָפּאָליטישער פאָדערונג. אָבער זי האָט צו גוט געפיהלט, אַז מיט זינגען שירה לכבוד דעם סתם-מענשען אין זיינע רעכט אויף דער וועלט ווערט מען נישט אַ סך אויספיהרען ביי אַ פאָלק, וואָס האָט נאָך ניט פערלאָרען און האָט ניט געקאָנט פערליערען דעם נאַטירליכען נאַציאָנאַלען עגאָאיזם אין וואָס האָט אויף די אַלע קאָסמאָפּאָליטישע שעהנע פראַזען געמוזט ענטפערן מיט ברייטקייט און העזה: „יע; „מענש!“ אָבער – קודם איך, דער פראַנצויז אין ערשט דערנאָך דו, דער ניט-פראַנצויז און – וואַרט, זיי מוחל, אויף דעם „דערנאָך“!

דעריבער האָט די אידישע אינטעליגענץ אַזוי גיך פערביטען די קאָסמאָפּאָליטישע אידעאַלען אויף די אַסימילאַטאָרישע, ד. ה. אויף פרעמד-נאַציאָנאַלע, זי האָט זיך געפלייסט אין דער אַסימילאַציע נאָך אַריבער-צו-פראַנצויזען דעם פראַנצויז און איז אַריין געפאַלען אויך מיט איהר שטים אין דעם אַלגעמיינעם כאָר:

„געוויס! קודם – מיר, די פראַנצויזען! און פון די פראַנצויזען קודם יענע, וואָס קאָנען גלענצען מיט זייערע פראַנצויזישע מעלות און – – – אָט האָט איהר אונז אויבען-אָן!“

אָט דער אינוועריגסטער שקר, וואָס איז אַזוי בולט אַרויסגעטרעטען אין דעם דרייפוס-פּראָצעס, וואו אַ איד האָט זיך אַליין אין די גאַנצע וועלט געוואָלט איינשמועסען, אַז ער איז ניט קיין איד, נאָר אַ פראַנצויז, – אָט דער דרייפוס-שקר, וואָס שטעקט אין יעדער אַסימילאַציע, איז געווען די אמת'ע אורזאַך פון דעם דרייפוס-פּראָצעס, וואָס איז אַ סימבאָל פאַר אַלע יענע ביטערע גיפטיגע פּירות, וואָס מוזען אַרויסוואַקסען פון דעם אַסימילאַטאָרישען געוועקס.

לאָמיר זיך ניט לאָזען אָבנאַרען מיט דעם, וואָס אין דעם דרייפֿוס־פּראָצעס, ווי אין דעם ביילים־פּראָצעס, איז כמעט די גאַנצע געבילדעטע געזעלשאַפֿט געשטאַנען אויף אונזער זייט און וואָס אין ביידע פּראָצעסען איז דער טריאומף סוף־כּל־סוף געווען אויף אונזער זייט.

ערשטענס ווערט דאָ אונזער שמחה אין ביידע פּרטים אָבגעשוואַכט מיט דעם ווערטעלע „כמעט“: כמעט די גאַנצע געבילדעטע געזעלשאַפֿט, אַ תּוך־די ראשפּאָרס, די פֿינאַנסאָ־קאָספּעס, פּיקאַרסקיס. עס ווערט דאָך גענוג טרויעריג, ווען מען גיט אַ טראַכט, ווי שטאַרק דער אַנטי־סעמיטיזם איז איינגעוואָרצעלט אין דער מאָדערנער געזעלשאַפֿט, אַז אַפֿילו אמת געבילדעטע, געלערנטע און אויך ראַדיקאַל דענקענדע מענשען (ראשפּאָר!) קאָנען ווערן אַ קרבן פֿון אַ בלינדען האַס צו אונז, וואָס מאַכט זיי גלויבען וועגען אונז די אונגלויבליכסטע פֿערברעכענס. די זענען לפי ערך ניט פֿיעל, די דאָזיגע געבילדעטע עהרליכע אַנטי־סעמיטישע פֿאַנאַטיקער, ביי וועמען די רשעות האָט איינגעפֿרעסען דעם לעצטען בראָק קלאָרען שכל. אָבער ווי ווענינ זיי זאָלען ניט זיין, ווייזען זיי אָן, ביז צו אַ וועלכער מדרגה עס קאָן אויסוואַקסען דער פּראָטעסט אַנטקעגען אונז ביי אַ טייל פֿון דער געבילדעטער געזעלשאַפֿט אין דעם סוף נייעצעהנטען און אָנהויב צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט.

און אויך דער טריאומף, וואָס איז אויסגעפֿאַלען אויף אונזער חלק אין די צוויי וועלט־בעריהמטע יודאָ־פֿאָבישע פּראָצעסען, איז געוועזען ליידער כמעט אַ טריאומף. דאָס געבילדעטסטע פֿראַנקרייך האָט אַקוראַט אַזוי ווענינ געהאַט דעם מוטה אָפֿיציעל צו דערקלעהרען אונשולדיג דעם אונשולדיגען אידען, ווי ווענינ דאָס ווילדע רוסלאַנד האָט געהאַט דעם חשק אַראָבצושווענקען יערען שפּרענקעלע חשד אין עלילת־דם פֿון דעם גאַנצען אידישען פֿאָלק.

והשגית, ווערט אונזער פֿרייד, וואָס די גאַנצע געבילדעטע געזעלשאַפֿט שטעלט זיך פֿאַר אונז איין, אין גאַנצען פֿערטונקעלט, ווען מיר דערמאַהנען זיך, אַז די געבילדעטע געזעלשאַפֿט ווערט אויפֿגעהערט נאָר יעמאָלט, ווען עס ווערן אָנגעריפֿען בנוגע צו אונז די עלעמענטאַרסטע יסודות פֿון דעם עפֿענטליכען דין ומשפּט, ווען די בעשולדיגונגען אַנטקעגען אונז שטייגען איבער די לעצטע מאָסען פֿון אומגלויבעפֿערטקייט און אַכזריות און ווען די אָנגרייפֿער געהערען צו דער רעאַקציאָנערער מאַכט, מיט וועלכער די ליבעראַלע און ראַדיקאַלע געזעלשאַפֿט האַלט אין גוטען מיט פֿאַר אַ מצוה

אָבצורעכענען זיך אין דער עפֿענטליכקייט. די טויזענטער קליינע נגישות, וואָס ווערען, אין די גרעניצען פֿון דעם הערשענדען געזעץ, בעגאַנגען אַנטקעגען אונז אין דעם טאָג־טעגליכען לעבען, אַפֿילו פֿון דער געבילדעטסטער געזעלשאַפֿט, רודערן ניט אויף קיינעם'ס בעליידיגטען יושר, זיי ווערען אויפֿגענומען ווי די נאַטירליכסטע ערשיינונגען פֿון דעם עקאָנאָמישען קאָנקורענץ־קאַמף, און ניט איין טוץ, — וואָס זאָג איך „אַ טוץ“... ניט איין שאָק געבילדעטע ליבעראַלען רייבט זיך שטילערהייד די הענד, ווען אַ אידישער גדול ווערט ערגעץ־וואו אַראָבגעשליידערט פֿון אַ פּיעדעסטאַל אָדער ניט צוגעלאָזען צו אַ פּיעדעסטאַל, וועלכען ער האָט פֿערדיענט, און קריצט עפֿענטליך מיט די ציינער, ווען עס גיט זיך איין אַ אידישען גדול דורכצושטופּען זיך דורך דער מחנה פֿיינדליכע קאָנקורענטען צו אַ שטיקעל בכבוד'ען פּלאַץ. און וואָס מעהר אידען עס שטופּען זיך, — אַ דאַנק דער אַסימילאַציע, — דורך יענער מחנה, אַלץ מעהר ר י י ב ו נ ג ע ן מוזען פֿאָרקומען צווישען דער אידישער מינאָריטעט און דער ניט־אידישער מאַיאָריטעט, אַלץ מעהר פֿונקען פֿון אַנטי־סעמיטיזם אָדער אַ־סעמיטיזם מוזען אָנגעזאַמעלט ווערן אין דער ניט־אידישער געזעלשאַפֿט, וואָס וואַרטען נאָר אויף אַ גינסטיגער געלעגענהייט כדי אַרויסצורייסען זיך אין אַ העלישען אַנטי־סעמיטישען פֿלאַם. און עס איז פּסיכאָלאָגיש גאַנץ פֿערשטענדליך, ווען די רציחה צו אונז שטייגט אין דעם זעלביגען גראַד, אין וועלכען עס שטייגט דער שקר, וואָס העלפֿט דעם אַסימילאַטאָר צום זיעג, דער שקר, מיט וועלכען ער וויל איינשמועסען די גאַנצע וועלט, אַז ער איז גאָר ניט קיין איד, נאָר אַ פֿראַנצויז, אַ רוס, אַ פּויל.

אין דערינען איז געלעגען דער הויפּט־טעות פֿון דעם אַסימילאַציאָנס־אידעאַל: ער האָט פֿערגעסען, אַז די איצטיגע מענשהייט איז איינגעטיילט אין פֿעלקער; אַז עס איז ניטאָ קיין מענשהייט, וואָס זאָל ליגען ערגעץ־וואו דרויסען פֿון זיי; אַז וויבאַלד איך שפּרינג אַרויס פֿון מיין אייגענער נאַציאָנאַלער הויט, מוז איך אַריין שפּרינגען אין אַ נאַציאָנאַלער הויט פֿון אַן אַנדער פֿאָלק און אַז יענעמ'ס הויט קאָן ווערען צו ענג פֿאַר אונז בּיידען און אַז ער געהט דעריבער פֿון הויט אַרויס...

דער גלענצענדער צוזאָג פֿון דעם אַסימילאַציאָנס־אידעאַל אָבצושאַפֿען דעם אַנטי־סעמיטיזם, האָט דעריבער געמוזט באַנקראָטירען. מיט יעדען טאָג פֿון דעם פֿערשאַרפֿטען גלות־חושך צאָהלען

מיר איצטער פאַר ווײַנע חובות און מיט יעדען טאָג פון אונזער חושך'ען גלות־לעבען קריעכען מיר אַרײַן אין אַלץ ווײַטערע שולדען, ווײַל די אַסימילאַציע האַלט דערווײַלע נאָך אין וואַקסען און אָבשטעלען זי אין גאַנצען איז אַ זאַך, וואָס איז אפשר לחלוטין אין גלות אונמעגליך.

ניט פיעל גליקליכער איז די אַסימילאַציע געווען מיט איהרע אַנדערע צווײ צוזאָגען: אויפהויבען דעם קולטור־מעמד פון די אידישע מאַסען און אויסגלײַכען די מענשליכע געשטאַלט פון דעם אידען, וואָס איז באמת אין אַ סך פונקטען פערהויקערט געוואָרען „אין דעם קויט און מיסט פון לעבען“.

מיר קאָנען זיך דאָ, לײַדער, ניט אָבשטעלען באריכות אויף די צווײ זעהר וויכטיגע פונקטען פון אונזער אונוועניגסטער ווידער־געבורט. זײ מוזען בײדע אַרום גערעדט ווערן ברײטליך אין אַ בעזונדער אַרבײט און דערבײַ מוז מען קלאָר פאַנאַנדערקלויבען זיך אין דעם עניין, וואָס אַזוינס מיר האָבען צו פערשטעהן אונטער דעם נאָמען „פּראָגרעסיווע קולטור“ און אין וואָס אַזוינס בעשטעהט די פערמענשליכונג פון דעם מענשען. מיר מוזען זיך דאָ דעריבער בעגנוגענען ניט מעהר ווי מיט אַ פּאָר בעמערקונגען.

ווען איך רעד וועגען אויפהויבען די קולטור פון די אידישע מאַסען, מײן איך אַוועקשטעלען זײ אויף יענער הויך פון מאָדערנער בילדונג און מאָדערנעם מענשליכען פּראָגרעס, וואָס איז איצטער דערגרײַכט געוואָרען פון דעם פרײַען פאָרשענדען מענשליכען גײסט אויף אַלע פעלדער פון דעם מענשליכען וויסען און שאַפען. געוויס איז אין דער איצטיגער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט אין גאַנצען אויסגעשלאָסען, די אַרבײטענדע און פערטהאָגענע שיכטען פון דעם פאָלק זאָלען האָבען צײַט און חשק צו קלעטערן צו יענער הויך. עס איז דעריבער אויך פאַר מיר, ווי פאַר יעדען אײנעם, וואָס האָט אַרײַנגעבליקט אין די געזעצען פון דעם איצטיגען לעבען, שוין לאַנג געוואָרען קלאָר, אַז דאָס גרויסע פּראָבלעם פון צופֿיהרען די מאַסען צו דער אַלמענשליכער פּראָגרעסיווער קולטור קאָן אין גאַנצען פערענטפערט ווערן נאָר יעמאָלט, ווען אַנשטאָט דעם קאַפּיטאַליזם וועט אָנהויבען הערשען אין דעם לעבען דער סאָציאַליזם.

אָבער שוין איצטער, אין די גרענעצען פון דעם קאַפּיטאַליסטישען סיסטעם, קאָן אין די מאַסען דערוועקט ווערען אַ חשק צו בילדונג און אויפקלערונג. אויך זײ קאָנען אויפגעוועקט ווערן פון

דעם אַפּאַטישען שלאָף אין דערגרייכען אַלץ העכערע מדרגות פֿון קולטור און פּראָגרעס, יעדער „לויט דער עקאָנאָמישער לאַגע, אין וועלכער ער געפֿינט זיך און לויט די פֿעהיגקייטען און טאַלאַנטען, מיט וועלכע ער איז פֿון נאַטור אויס געבענשט. און ניט נאָר קאָן אין זיי דערוועקט ווערן דער חשק, ער מוז אין זיי דערוועקט ווערן, ווי נאָר זיי הויבען אָן מיט אָפֿענע אויגען צו בליקען אויף זייער לאַגע און צו קעמפֿען פֿאַר אַ בעסערע צוקונפֿט: די בילדונג איז איינער פֿון די שאַרפֿסטע און זיכערסטע כלי־זין, מיט וועלכע אַ מאָדערן פֿאָלק פֿיהרט זיין טאָג־טעגליכען קאַמף פֿאַר אַ בעסערן לעבען.

עס קאָן אָבער ביי אַ פֿאָלק ניט געמאָלט זיין קיין קולטורעלע ענטוויקלונג אָהן קולטור־שאַפֿערס און קולטור־טרעגערס. ווי גרויס עס זאָל ניט זיין די השפעה פֿון דעם פֿאָלק אויף יענע געבענשטע זיהן זיינע, וואָס בעשאַפֿען פֿאַר איהם קולטור אָדער טראָגען זי פֿאַנאַנדער אין די פֿערבאָרגענסטע ווינקעלעך, — אָהן זיי, אָהן די דאָזיגע זיהן ריהרט זיך די קולטור ניט פֿון אָרט. זיי וואַקסען אויס פֿון פֿאָלק, זאַפּען זיך אָן מיט מאָדערנער בילדונג, מיט די אָדער יענע אַלגעמיין־מענשליכע אָדער ריין נאַציאָנאַלע אידעאַלען און קעהרען זיך אום צום פֿאָלק, לאָזען אין איהם אַריין גאַנצע שטראָמען פֿון נייע בעגריפֿען און אידעען, רודערן אויף זיין קריטישען געדאַנק און לאָזען איהם ניט פֿערגליווערט ווערן אין די פֿאָרמען פֿון דעם אַלטען קולטורעלען לעבען.

איצטער לאָזט מיך אייך פֿרעגען: ווי רעכענט איהר, וואָס מוז זיין דער קולטור־מצב פֿון אַ פֿאָלק, ביי וועמען יעדע קולטור־בעשאַפֿענדע אָדער קולטור־טרעגערישע קראַפֿט, ווערט ווי נאָר זי בעוויזט זיך אין לעבען, אַוועק־געריסען פֿונ'ם פֿאָלק? איך רעכען דער ענטפֿער דאַרף זיין ניט שווער. אַזאַ פֿאָלק קאָן ניט מאַכען קיין איין שריט פֿאָראויס אויף דעם וועג פֿון דעם פּראָגרעס. אַ פֿאָלק מאַרשירט ניט אויף דעם וועג פֿון דעם פּראָגרעס, ווי אַ מחנה סאָל־דאַטען. פֿיס אין פֿיס און אַלע אין איין טעמפּאָ. דער ערשטער שריט פֿון אַ פֿאָלק אין דער קולטור בעשטעהט גראָד אין דעם, וואָס ער ברענגט אַרויס פֿון זיך די מוטהיגערע, די קליגערע, די ערשטע אָנהויבער, וואָס ווירקען שוין נאָכדעם אויף די צוריקגעבליבענע. קוים בעשאַפֿט איהר אָבער אַזאַ לאַגע, אַז די מוטהיגערע אָנהויבער מוזען פֿערלאָזען דאָס פֿאָלק און אַוועק אין דער פֿרעמד, אַזוי מוז

די היים בלייבען אָרעם אין שאַפֿענדע און קולטור־טראָגענדע קרעפֿ־טען און די קולטור זיינע מוז אָנהויבען פֿערגליווערט ווערן.

אַ קולטור אָבער, וואָס געהט ניט פֿאָראויס, קאָן ניט בלייבען שטעהן אויף איין אָרט: זי געהט צוריק. זי איז ווי אַ שטעהענדער וואַסער, וואָס מוז פֿריהער אָדער שפּעטער פֿערזומפּט ווערן און פֿערוואַקסען ווערן מיט ווילדען גראָז.

און אַזאַ לאַגע געפֿינט זיך די קולטור פֿון די אידישע מאַסען, אַ דאַנק דער אַסימילאַציע. בעת די אַסימילאַציע איז נאָך געווען דער איינציגער בעל־הבית אויף די אידעאַלען פֿון דער אינטעליגענץ און דאָרטען וואו זי פֿיהרט נאָך עד היום איהר איבערהאַרשאַפֿט ביד רמה, איז די קולטור פֿערוואַנדעלט געוואָרען אין אַזאַ פֿערוואַקסע־נעם שטעהענדיגען זומפּ, ווייל ווי נאָר עס פֿלעגט אויפֿגעוועקט ווערן אין פֿאָלק אַ וואָסער עס איז טאַלענט, אַ וואָסער עס איז שאַפֿענדע קראַפֿט, אַזוי פֿלעגט זי מוזען פֿערלאָזען דאָס פֿאָלק און איינגיסען איהר גאַנצע ענערגיע אין דעם קולטור־באַסיין פֿון דער הערשענדער פֿרעמדה.

בנוגע צו דעם קולטור־מעמד פֿון דעם פֿאָלק אונטער דער השפּעה פֿון דעם אַסימילאַציאָנס־אידעאַל דאַרף מען פֿאַנאַנדערשיידען צוויי אַרטען פֿון לענדער.

ע ר ש ט ע נ ס בעגעגענען מיר דאָ אַזוינע מדינות, ווי די מערב־אייראָפּעאישע, וואו דער אַסימילאַציאָנס־פּראָצעס האָט זיך שוין געענדיגט פֿאַר דער גאַנצער אידישער בעפֿעלקערונג, וואו סיי די געבילדעטע קלאַסען, סיי די פֿאָלקס־מאַסען האָבען אָנגענומען די פֿרעמדע שפּראַך און די הויסערדיגע פֿאָרמען פֿון דעם לעבען. דער טיפּ פֿון אַזאַ לאַנד איז האָלאַנד, און דער כאַראַקטער פֿון דער אידישער קולטור איז דאָרטען אַזאַ: די מאַסען פֿון דעם פֿאָלק וואוינען דאָס רוב אין גרעסערע אָדער קלענערע גהעטאָס (אין האָלאַנד וואוינט כמעט דאָס גאַנצע אידישע פֿאָלק אין צוויי גהעטאָס: דעם אַמסטערדאַמער און דעם ראָטטערדאַמער). זיי זענען דאָס רוב שטאַרק אידישליך פֿרום, דאָס וואָס מען רופֿט פֿ ל אָ ק ע ן ־ פֿ ר ו ם. דאָס הייסט, פֿון דעם ווירקליכען פֿ ע ר ש ט ע ה ן די אידישע רעליגיע קאָן דאָרטען גאָר קיין רייד ניט זיין. דער אידישער גלויבען איז ביי זיי פֿערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ סכום פֿון מנהגים און דינים, אָפֿט מאָל גאַנץ משונה׳דיגע, ווי צ. ב. די האָלענדישע איינטיילונג פֿון געפֿעס אין מילכיגע, פֿליישיגע, פּאַרעווע און פֿ י ש י ג ע, אָדער די האָלענדישע „מצוה“ צו גאָלען די באָרד ערב יום־כפּור וכדומה. פֿון

אַ װעלכען עס איז גײסטיגען לעבען אין די קהילות, לאָז זײן, אַפּילו אין אַ פּרום־רעליגיעזען זין, קאָן מען דאָרטען קײן שפּור נית געפינען. אין פון דער אײראָפּעאישער קולטור האָבען זײ אַריבער־גענומען נאָר די גאַנץ אײבערפלעכליכסטע גאַסען־ציװיליזאַציע.

אויך די רבנים אין די כלי־קודש פון יענע לענדער שטעהען אין זײער בילדונג דאָס רוב נית העכער אײדער די מאַסען. מען איז דאָרטען שטאַרק מסופק, צי דער רב נעהמט זיך פאַר זײן משרה אויס דעם אינװעניגסטען גלױבען אין דער איבערגעבענקײט צו זײער יודענטום, װי דאָס טרעפט נאָך װעהר אָפט בײ די פּאַסטאָרען און גלחים פון די קריסטליכע סעקטען, װאָס געהען דינען אין זײער אמת „לשם שמים“. דער אידישער סטודענט בעטראַכט די רבנות װי אַ פּראָפעסיע, אין מען דאַרף שױן זײן אַ גוטער לא־יוצלח אין אַלע אַנדערע װיסענשאַפטען אין ליבעראַלע בעשעפטיגונגען, אײדער זאָל אויסקלױבען פאַר זײן פאַך די אידישע טהעאָלאָגיע.

מיט דעם גײסטיגען לעבען אין דעם קולטורעלען מעמד פון דער קהילה קאָן אַזאַ „ראַבינער“ זיך נית אינטערעסירען אין אַלץ װאָס ער װאָלט געקאָנט געבען דער קהילה, איז אַ פּאָר פּאַטריאָטישע פּראַזען װעגען דער גרױס פון זײער געבענשטען לאַנד און אַ פּאָר זיס־זױערע לױב געזאַנגען אויף דער גרױסער װעלט־מיסיע פון דעם יודענטום, פון װעלכער נית די קהילה, נית דער רב הױבען נית אָן צו פערשטעהן „מאי דקא אכלי רבנין“ און װעלכע, דעם אמת געזאָגט, ליגט זײ אַלעמען אין דער לינקער װאַנץ (װײל פון פּיאות איז דאָך דאָ אָפּגערעדט).

און עס איז דערבײ קײן גרױסע נפקא מינה נית צװישען דעם אָרטאָדאָקסען יודענטום און דעם רעפאָרמירטען. אין בײדע איז דער לעבעדיגער רעליגיעזער גײסט שױן פון לאַנג אָן פערשװאונדען: דעם רעפאָרמירטען יודענטום האָט מען איהם לכתחילה אַרױסגעטריבען און פון דעם אָרטאָדאָקסען האָט ער זיך ביסלעכװײז אויסגעװעפּט. געבליבען אין בײדען איז נאָר דער טױטער גוף פון צערעמאָניעס, דינים און אַבערגלױבענס, פון װעלכע עס שלאָגט אויף אַ מײל דער ריח פון צופוילטקײט.

און די אידישע אינטעליגענץ? װאו איז זי? װאו זענען די בעסערע אידישע מוחות, די שאַרפע קריטישע קעפּ, די אײדעלע אידישע הערצער, די העלדען פון דער אידישער אומרוה, װאָס װירקען אומעטום, װי אַ פערמענט, װאָס קאָנען קײן מאָל נית פערטראָגען קײן פערגלײװערטקײט און פוילקײט?

זיי זענען דאָ, די אידישע שטראָם-גייסטער, אָבער זוכט זיי ניט אין דעם גהעטאָ. לויט דער אינוועניגסטער לאָגיק פֿון דער אַסימילאַציאָנס טעאָריע דאַרפֿען זיי זיך דאָרטען ניט געפֿינען, טאָהרען זיי דאָרטען ניט לאָזען אַריין שטראַהלען ווייער אויפֿוועקענדען גייסט. די טהעאָריע פֿון דער אַסימילאַציע האָט זיי געלערנט, אַז עס איז ניטאָ קיין אידיש פֿאָלק, אַז עס איז נאָר דאָ אַ אידישע אמונה. און ווייבאַלד זיי האָבען זיך שוין אינוועניג בעפֿרייט פֿון דעם יודענטום, טאָהר מען גאָר פֿון זיי ניט פֿערלאַנגען, זיי זאָלען זיך נאָך ווייטער אינטערעסירען מיט דער קולטור-מדרגה אין דעם גייסטיגען צושטאַנד פֿון יענע האָלענדער, פֿראַנצויזען, דייטשען אָדער איטאַליענער, וואָס זענען נאָך געבליבען שטעקען אין די הייהלען פֿון דעם אַלטען גלויבען.

זיי, די אידישע טאַלאַנטען און זשעניען, האָבען אַנדערע אויפֿגאַבען פֿאַר זיך, אַיידער אַרומפלאָגען זיך מיט די פּאָר צעהענדליג טויזענט „אידליאַקעס“ פֿון די גהעטאָס. זיי זענען בערופֿען ווייטער אויסצובויען און צו פֿערבעסערן די קולטור פֿון „זייער“ פֿאָלק, ד. ה. פֿון יענעם ניט-אידישען פֿאָלק, צו וועלכען זיי זענען צוגעשטאַנען; זיי האָבען די מיסיע צו לערנען דעם פֿראַנצויז און דעם האָלענדער, ווי אַזוי מען דאַרף זיין אַן עכטער פֿראַנצויז און אַן עכטער האָלענדער. שכר למוד בעקומען זיי געלד און מאַכט און אַ קליינגעלדען שם און גאָר ניט זעלטען אויך אויב עס מאַכט זיך גאָר ניט זעלטען אַן אַנטי-סעמיטישען שפּיי אין פּנים אַריין ווי אַ צוגאָב, ווישט מען זיך אָב און מען טרייסט זיך מיט דעם אויסרעד, אַז דאָס האָט ניט דער גוי געשפּיען דעם אידען אין פּנים, נאָר דער רעאַקציאָנער דעם פּראָגרעסיסט און אַז מיט דעם נצחון פֿון דער פּראָגרעסיווער ענטוויקעלונג וועלען אַלע רעאַקציאָנערע שפּייערס פֿערשווינדען.

ביז לבינו בלייבט די קולטור פֿון די אידישע מאַסען אין דער הײם, אַ דאַנק דעם אַנטלויפֿען פֿון דער אידישער אינטעליגענץ, אין דעם צושטאַנד פֿון אַ זומף און אַ דאַנק דעם אַריינדרינגען פֿון דער אידישער אינטעליגענץ אין דעם לאַגער פֿון דער ניט אידישער וועלט, ווי מיר האָבען געזעהען, די שנאה צו אונז פֿאַנאַנדערגעבערענט אַלץ מעהר און מעהר.

· אַ גאַנץ אַנדער פּראָצעס בעמערקט זיך דאָרטען, וואו די אַסימילאַציאָנס-אידעאַלען האָבען נאָך ניט דורכגעדרונגען דאָס גאַנצע לעבען פֿון דעם פֿאָלק, וואו די גרויסע אידישע מאַסען האָבען זיי

אין די סלאַווישע לענדער און אין אַמעריקע נאָך ניט פֿערלאָרען ניט זייער שפּראַך, ניט זייער אַרט לעבען. דאָרטען ווערט דער זומף־צושטאַנד אַלץ מעהר און מעהר פֿערשוואונדען, און עס הויבען אָן אין דער לעצטער צייט צו שלאָגען לעבעדיגע קולטור־קוואַלען, אַרויסגערופֿען פֿון יענער גרויסער קולטורעלער אַרבייט, וואָס די אידישע אינטעליגענץ האָט דורכגעפֿיהרט אין די לעצטע 25—30 יאָהר. אַ גרויסער טייל פֿון יענער אַרבייט איז געטהאָן געוואָרען פֿון דער אידישער נאַציאָנאַל־געזאָנענער אינטעליגענץ וואָס האָט זיך אין יענער צייט גענומען בעווייזען. אָבער פֿאַר נאָך אַ גרעסערען טייל דאַרפֿען מיר דאַנקען — — טאַקי די פּראָגרעסיווע אַסימילאַטאָרען גופא. יע, דאָס מוזען מיר מודה זיין פֿיל אין גאַנץ: אַ גרויסער טייל פֿון די אַסימילאַטאָרען האָט אויפֿגעהויבען דעם קולטור־מעמד פֿון די מאַסען און פֿונדעסטוועגען איז דאָס ניט קיין בעווייז אַנטגעגען אונזער געדאַנק, אַז די אַסימילאַציע ווירקט שעדליך אויף דעם מעמד פֿון דער פֿאָלקס־קולטור, נאָר אדרבה, אַ בעווייז פֿאַר דער ריכטיגקייט פֿון אונזערע רעד.

געוויס האָט דער ראַדיקאַלער אַסימילאַטאָר, וואָס האָט אין דער אידישער שפּראַך געפּרעדיגט דעם אידישען פֿאָלק, אַז עס איז ניטאָ קיין אידיש פֿאָלק און קיין אידישע שפּראַך, אָבגעריסען אַ סך גייסטיגע קרעפֿטע פֿון דעם פֿאָלק און אַריינגעוואָרפֿען זיי אין דער פֿרעמד, וואו זיי האָבען, — מיט לפי ערך וועניגע אויסנעהמען, — דעם פֿרעמדען וועניג גענוצט און אונז געטהאָן אַ סך שאָד. אָבער די פּראָגרעסיווע פּראָפּאַגאַנדאַ גופא האָט, ניט קוקענדיג אויף איהר אַסימילאַטאָרישען אידעאַל, אָנגעהויבען אויפֿוועקען די האַלב פֿערשלאָפֿענע מוחות פֿון די מאַסען, וואָס האָבען געמוזט בלייבען אין דער היים, פֿאַנאַנדערברענגען אין זיי די תשוקה צו אַ העכערען, פֿרייערען און שענערען קולטורעלען לעבען, וועלכע זיי האָבען אַנדערש ניט געקאָנט בעפֿריעדיגען, סיידען אין אַן אייגענער אידישער פֿאָרם. עס איז בעשאַפֿען געוואָרען די אידישע ליטעראַטור, די אידישע זשורנאַליסטיק, דער אידישער טהעאַטער, וואָס ווי שפֿל עס זאָל נאָך עד היום ניט זיין זייער מדרגה, שטעהען זיי שוין טורעם־הויך איבער יענער גייסטיגער אַטמאָספֿערע, אין וועלכער עס האָבען געלעבט די פֿאָלקס־מאַסען פֿון די עלטערע דורות. בעשאַפֿען האָבען זיי דאָס די אידישע אַסימילאַטאָרען, אָבער ניט אַ דאַנק דער אַסימילאַציע און ניט אַ דאַנק זייערע אַסימילאַציאָנס־אידעאַלען, נאָר דווקא למרות דער אַסימילאַציע און למרות דעם הייליג געהאַלטענעם אידעאַל.

די אידיש־לעבענדע, אידיש־רעדענדע און אידיש שרייבענדע אסימילאַטאָרען האָבען אין דעם פּרט געשפּיעלט די ראָליע פון יענער קראַפּט, וואָס „תמיד דאָס שלעכטע וויל און תמיד דאָס גוטע שאַפט". מיט דעם שטראָם פון אַלגעמיין־מענשליכער בילדונג און אויפ־קלערונג, וואָס זיי האָבען אין אַ אידישער פאָרם אַריין גע־גאָסען אין די מוחות און די הערצער פון דעם פאָלק, האָבען זיי אויפגעוועקט דעם מענשען אין דעם אידען און אין דערזעלביגער צייט דעם אידען אין דעם מענשען. ניט נאָר האָבען זיי ניט דער־נעהענטערט די מאַסען צו דער פרעמדער שפּראַך און ממילא צו דעם פרעמדען לעבען, נאָר זיי האָבען בעשאַפען די שטאַרקסטע מחיצה, וואָס בעשטעהט (און זאָל בעשטעהן) צווישען פאָלק און פאָלק: אַן אייגענע (ווען אפילו אָרעמע) קולטור און אַן אייגענער שפּראַך. ניט נאָר האָבען זיי ניט אויסגעבראָכען די אידישע וואַרצלען און אריבער געפלאַנצט זיי אין אַ פרעמד פעלד, נאָר זיי האָבען אויסגעגראָבען קאַנאַלען, וואָס זאָלען בעוועסערן און שפּייזען דאָס אייגען אידישע פעלד מיט די קולטור־עלעמענטען פון דער פרעמד און דער פועל־יוצא פון זייער אַרבייט איז געווען אַזאַ, אויף וועלכען זיי האָבען זיך לגמרי ניט געריכט און פון וועלכען זיי מעגען זיך רייסען די האָר פון קאָפּ פאַר עגמת־נפש: זיי האָבען אַוועקגעלעגט דעם פונדאַמענט פאַר אַ נייעם אייגענעם פּראָגרעסיווען לעבען פון דעם אידישען פאָלק אין גלות... אין אַזעלכע לענדער, ווי רוסלאַנד, גאַליציע און רומיניע, וואו נאָר די העכערע, געבילדע־טערע קלאַסען האָבען זיך אַסימילירט, וואו די גרויסע מאַסען האָבען נאָך אָבגעהיט זייער שפּראַך און זייער נאַציאָנאַלען לעבען, האָט זיך דער אַסימילאַציאָנס־אידעאַל פערפלאָנטערט אין אַ ממה נפשך, וואָס מוז אויף אַלע פעלען פיהרען צו זיין באַנקראָט.

ממה נפשך! בענוגענט זיך ניט די „אַסימילאַציע" מיט פּראָ־פּאַגאַנדאַ און „אפּקורס"ישע רעד, נאָר אַסימילירט בפועל, ד. ה. רייסט אָב דורך איהר אַרבייט גאַנצע שטיקער פון פאָלק און מאַכט זיי, לויט דער שפּראַך און אַלע פאָרמען פון דעם לעבען, גלייך צו דער אַרומיגער בעפעלקערונג, איז יעמאָלט ציעהט זי אָב פון פאָלק אַלע כוחות, וואָס וואָלטען קאָנען ווירקען אויף איהם, און ער ווערט פערגליווערט אין זיינע אַלטע פאָרמען אונטער דער השפעה פון זיינע צדיקים, רבנים, בעלי־שם'ס און אַנדערע אונז גוט בע־קאַנטע כלי קודש פון אַמאָל. דאָס פאָלק ווערט יעמאָלט פער־זומפּט אין אַן אַלטער רעאַקציאָנער־נאַציאָנאַלער פאָרם, וועלכע קיין

פּראָגרעסיוו־מענשליכער געראַנק פון דער פרעמדער קאָן ניט דורכ־רייסען.

אלא וואָס דען? דער אַסימיליאַטאָר האַלט זיך ניט איין. עס ציפּט איהם געהן צום פאָלק גופא, פּרעדיגען אין דער שפּראַך פון דעם פאָלק זיינע אַלגעמיין־מענשליכע אָדער אַסימיליאַטאָרישע אי־דעאַלען. יעמאָלט געווינט ער טאַקי אַ גרויסע השפעה אויף די מוחות און די הערצער פון די פּראָגרעסיווע שיכטען פון דעם אידישען פאָלק, — דער עיקר, דער אַרבייטערשאַפט, — אָבער זיין פּראַק־טישע אַרבייט געהט צו זיין טהעאָרעטישען אידעאַל להיפך. ער פּרעדיגט פרעמדע קולטור אין פרעמדע שפּראַך און בויט אַן אייגענע קולטור און אַן אייגענער שפּראַך. און דער רעזולטאַט איז, אַז דאָס פאָלק וואַכט אויף און הויבט אָן לעבען אין אַ פּראָגרעסיווער פאָרם, אָבער פאָרט אַ נאַציאָנאַל־אידישער.

סוף־כל־סוף מוז דער דאָזיגער אינוועניגסטער ווידער־שפּרוך צווישען דעם אַסימילאַציאָנס־אידעאַל און דער ריין נאַצי־אָנאַלער, ווען אפילו אַנטי־נאַציאָנאַליסטישער פּראַקטיק, ווערען קלאָר אפילו פאַר דעם פערביסענדסטען אַסימיליאַטאָר, און אויב זיינע אויגען זענען נאָך פערקלעפּט מיט דעם אַלטען אַסימילאַטאָרישען פּאַפּ, יענעם העלפט די בעוואוסטזיניג פּראָגרעסיוו־נאַציאָנאַלע פּראָ־פּאַגאַנדאַ פון דעם בונדיסט, דעם פועל־ציון, דעם גלות־נאַציאָנאַליסט אויפרייסען זיינע אויגען — און די אַסימילאַטאָרישע אידעאָלאָגיע באַנקראָטירט אויך אין דער טעאָריע.

אַזוי אָדער אַזוי, — אָבער דער צוזאַג פון דער אַסימילאַציע, אַז זי וועט אויפהויבען דעם קולטור־מעמד פון די מאַסען מוז בלייבען אומדערפילט, דער „וועקסעל“, וואָס זי האָט אין דעם פּרט אַרויסגעגעבען, מוז ווערען „פּראָטעסטירט“. טריאומפירט די אַסימילאַציע אין דער ווירקליכקייט, יעמאָלט שטאַרבט אָב דאָס קולטורעלע לעבען פון די אידישע מאַסען, נעהמט זי זיך אָבער באמת פאַר הויבען דעם קולטור־צושטאַנד פון דעם פאָלק, יעמאָלט קאָן זי ניט פערטרייבען די גייסטער, וועלכע זי מוז אַרויסרופען, זי ווערט אַליין איינגעשלונגען פון דער געבוירענער קולטור, עס געהט איהר אַרויס איהר כשר'ע נשמה און זי ווערט מגולגל אין אַ פּראָגרעסיווען נאַציאָנאַליזם.

דער לעצטער פאַל איז געוויס דער פרעהליכסטער רעזול־טאַט פון דער אַסימילאַציעס באַנקראָט. דערפאַר איז אין דעם דריטען צוזאָג איהרען, אין דעם פּרט פון אויסלייטערן די אידישע נשמה,

וואָס איז אַזוי פֿערשטויבט געוואָרען אין דעם חושכדיגען גלות־לעבען, — דער רעזולטאַט פֿון איהר באַנקראָט שוין גאָר ניט קיין געהויבענער און ניט קיין פֿרעהליכער.

מיר רעדען דאָ אָן אַן אייטערנדע וואונד אין דעם לעבען פֿון דעם אידישען פֿאָלק, מיר האָבען דאָ אין זין יענעם מהות מענש, וואָס די פֿאַקטישע אַסימילאַציע אָדער דאָס שטרעבען צו איהר האָט בעשאַפֿען.

געוויס מוזען מיר קודם כל אָפֿען מודה זיין, אַז איינצעלנע אַסימילירטע אידען האָבען בעוויזען פֿאַר דער וועלט מוסטערן פֿון מענשען, פֿאַר וועלכע עס ווילט זיך בויגען די קניע. איך מיין דאָ, דער עיקר, יענע אמת'ע העלדען וועלכע דאָס אידישע פֿאָלק האָט אַרויסגעשטעלט אין דעם רעוואָלוציאָנערען קאַמף, דער סאָציאַליסטישער־טהעאָריע און אין דער בעשאַפֿערישער אַרבייט אויף אַלע פֿעלדער פֿון דער מענשליכער פּראָגרעסיווער קולטור. מיט אַזאַ מהות מענש האָבען מיר זיך ניט וואָס צו שעהמען, אדרבה, עס איז דאָ, באמת, מיט וואָס צו זיין שטאָלץ. איך מוז אויך צוגעבען, אַז די שפּעטערדיגע דורות פֿון דער אַסימילירטער אינטעליגענץ האָבען אַרויסגעבראַכט ניט וועניג גאַנץ נאָרמאַלע מענשען, מיט וועלכע מיר האָבען פֿון דעם פּסיכאָלאָגישען שטאַנדפּונקט אַ רעכט דורכאויס צופֿרידען צו זיין.

אָבער לאָמיר זיך ניט לאָזען פֿערבלענדען די אויגען מיט יענע איינצעל־פֿעלען. קוקט זיך בעסער צו צו די גרויסע מחנות פֿון יענע קריעכער און זיך־דורכשטופּערס, וואָס פֿילען אָן די לעהר־אַנשטאַלטען, די פּרעסע, דאָס טהעאַטער און דאָס פֿרעמדע געזעלשאַפֿטליכע לעבען; צו יענע זיך אַסימילירענדע אָדער זיך נאָר וואָס אַסימילירטע, פֿאַר וועמען די פֿרעמדע קולטור איז ניט אַ פֿעלד פֿאַר אידעלע טהעטיגקייט צוליעב דער מענשליכער ענטוויקעלונג, נאָר אַ קאַמף־פּלאַץ פֿאַר אַן עגאָאיסטישער קאַריערע, אַ געיעג־פֿעלד נאָך געלד, מאַכט, אַ קלינגענדען נאָמען, אַ בכבוד'ען אָרט צווישען די רייכע, זאַטע, מעכטיגע פֿון דעם פֿרעמדען פֿאָלק. וואו אין דער גאַנצער וועלט ווערט איהר געפֿינען נאָך מעהר „הינטישע פֿעל“, איידער גראָד ביי דער חברה סטודענטען, אַדוואָקאַטען, דאָקטוירים, ליטעראַטען, קינסטלער און רייכע „נעגאָציאַנטען“, וועלכע די אַסימילאַציע זיצט אויס אַ דור נאָך אַ דור! ווי דאָס שטופּט זיך מיט די עלענבויגענס! ווי דאָס טרעט אומברחמנות'דיג דעם שוואַכערען! ווי דאָס קריעכט דעם אַנדערן

אין די גרגרת אַריין! ווי דאָס בעט זיך אין הנפה'ט זיך און קויפט זיך אונטער ביי דעם שטאַרקערען! ווי דאָס לעקט די הענד און ווידעלט מיט'ן עק, אַ סך ערגער, איידער דער היינע'שער „הונט מיט היינטישע געדאַנקען!"

דאַרף איך אייך דערמאָהנען די שמד-מגפה, וואָס האָט ניט לאַנג אַזוי העפטיג געשניטען אין רוסלאַנד, די מגפה, פון וועלכער מען איז נאָך עד-היום ניט פטור-געוואָרען?

איך האָב ניט איין מאָל אַרויסגעזאָגט מיין מיינונג און איך מוז אויך דאָ אָפען און קלאָהר דערקלערען, אַז יעדער איינער, וואָס זאָגט זיך אָב על פי עהרליכען איננווענדיגסטען גלויבען פון דעם יודאַאיזם און נעהמט אָן על פי עהרליכען איננווענדיגסטען גלויבען וועלכע אמונה איהר ווילט, פערדיענט קיין ברעקעל רעספעקט ניט אין מיינע אויגען און אויב זיינע נייע געדאַנקען לאָזען איהם בלייבען טריי צו די נאַציאָנאַלע האָפענונגען פון דעם אידישען פאָלק און אויב ער דערציהט זיינע קינדער אין דיזעלביגע נאַציאָנאַלע האָפענונגען איז ער פאַר מיר אַ טרייער ברודער גלייך מיט אַלע אַנדערע ברידער מיינע פון מיין פאָלק.

אָבער וועלכער שוטה וועט זיך לאָזען איינשמועסען, אַז צווישען די פיעלע טויזענטער געשמד'טע פון די לעצטע יאָהרען אין רוסלאַנד וועט זיך געפינען לאָז זיין איין פראָצענט פון אמת-גלויביגע קריסטען!

און ווייסט איהר וואָס איך וועל אייך זאָגען? איך גלויב גאַנץ זיכער, אַז אויב אַפילו צווישען דער אידישער יוגענד וואָלטען זיך איצטער געקאָנט געפינען מענשען, וועמעס רעליגיעזער גלויבען האָט איננוועניג אין האַרצען בעקומען אַ קריסטליכע פאָרם, וואָלטען קיין איינער פון זיי, הוקא אויס טרייקייט צו זייער אמת קריסטליכען גלויבען גראָד איצט ניט געקאָנט אַרויסטרעטען פון יודענטום, ניט געטאָרט אַרויסטרעטען פון יודענטום, ניט געטאָהרט אַריבער צום שמד, מחמת דעם פשוט'ען טעם, ווייל דאָס וואָלט געהייסען, ווי מען האָט דאָס שוין לאַנג געזאָגט, פערלאָזען דעם לאַגער פון די פערפאָלגטע און אַריבער אין דעם לאַגער פון די פערפאָלגענדע, פערלאָזען די דולדער און אַנטלויפען צו די פיינינגער, — אַ חטא, וואָס קיין אמת'ער תלמיד פון ישו הנוצרי וואָלט זיך קיין מאָל ניט געקאָנט מוחל זיין.

ניין! איך קאָן מיר ניט פֿאָרשטעלען, אַז אַפּילו איינער פֿון די טויזענטער גע׳שמד׳טע זאָל האָבען אָנגענומען דעם פֿרעמדען גלויבען מיט׳ן גאַנצען האַרצען. דאָס זענען געווען און דאָס זענען גאַנץ פּשוט׳ע הינטישע נאַטורען, וואָס העלען אייך טאַטע־מאַמען פֿערקויפֿען, די אייגענע נשמה אויסשפּייען, אַבי צו־צושלאָגען זיך צו דעם טאָפּ לינזען, צו חעלכען זייער נשמה רייסט זיך מיט אַזאַ האַסטיגען אימפּעט; דאָס זענען פּשוט׳ע ציגיינער, וואָס האַלטען ווי יעדער ציגיינער, אַז יענע רעליגיען איז די בעסערע, פֿאַר וועלכע מען גיט מעהר חזיר־שמאַלץ.

ווער האָט אָבער אַרויסגעבראַכט אָט די דאָזיגע חזיר־שמאַלץ־נאַטורען, אויב ניט די אַסימילאַציע? אויב ניט! דער ברען פֿאַנאַנ־דערצווריען אַלע ווענד, וואָס טיילען אָב דעם אידען פֿון דעם ניט אידען, וואָס גיכער צו־צופּאַסען זיך צו דער פֿרעמדער סביבה אַזוי, אַז זי זאָל גאָר ניט בעמערקען, אַז אין איהר דרינגט אַריין עפּעס פֿרעמדעס און צולעגט זיך אין דער לענג און אין דער ברייט ווי אין דעם פֿאָטערס ווייַנגאָרטען?

אָט דאָס וועלען וואָס גיכער ווערען „אויס איד“, וואָס גיכער ווערן אין אַלץ גלייך צו דעם פֿרעמדען מוז זיין פֿערבינדען מיט דעם שטרעבען וואָס טיעפֿער צו פֿערבעהאַלטען דאָס אייגענע, צו פֿערלייקענען עס, צו פֿערלייגען עס פֿאַר זיך אַליין אָדער לכל הפּחות פֿאַר דעם פֿרעמדען. אויף אָט דעם אינווענינסטען שקר, אויף דעם חוצפּה׳דיגען ליגען אַז „איך בין ניט איך, נאָר דו“ איז אויפֿגעבויט די גאַנצע טהעאָריע און די גאַנצע פּראַקטיקע פֿון דער אַסימילאַציע. און ווי יעדער ליגען, וואָס גנבה׳ט זיך אַריין אין דער נשמה, האָט אויך דער שקר פֿון דער אַסימילאַציע געמוזט, ווי אַ וואָרעם, אויסעסען אין איהר דאָס געפֿיהל פֿון געזונטע מענשליכע חשיבות, פֿון דעם אייגענעם ווערטה.

קאָנען מיר באמת שטאַרק פֿעראיבעל האָבען אויף דער אַנטי־סעמיטישער כאַראַקטעריסטיק, וועלכע מיר געפֿינען ביי אַ סך עהרליכע שונאים אונזערע (מיר האָבען גאַנץ געוויס אויך עהרליכע שונאים), וואָס מאָלט אונז דעם אידענס נשמה, בעדעקט אין גאַנצען מיט אייטערנדיגע וואונדען? זיי האָבען פֿאָרמולירט דאָס, וואָס זיי האָבען אָנגעטראָפֿען אין זייער לעבען, און אין זייער לעבען האָבען זיי געזעהען דעם רעליגיעזען משומד אָדער דעם קולטור־משומד, די צופּוילטע נשמה מיט איהר „הלעיטני“ נאָך דעם מאַטעריעלען און דעם געזעלשאַפֿטליכען ערפֿאָלג, מיט איהר קריעכען און שטויב

פֿאַר דעם שטאַרקען און דער אויפֿגעבלאָזענער גדלות פֿאַר דעם שוואַכען.

אמת, די דאָזיגע צוויפֿילטקייט בעמערקט זיך נאָר אין דעם ערשטען אָדער העכסטענס אין דעם צווייטען דור פֿון די אַסימילירטע אידען. די דורות, וואָס ווערען אויפֿגעיאָהרט אין דער שוין אַסימילירטער אידישער סביבה, וואַקסען אויס מיט אַ סך אַ נאָרמאַלערער רוהיגערער און חשבֿ׳ערער פּסיכיק. דער אינוועניגסטער סוביעקטיווער שקר איז אין זיי פֿערשוואונדען. זיי פֿיהלען זיך באמת ווי רוסען, פּוילען, דײַטשען, פֿראַנצויזען. אָבער דער אָביעקטיווער שקר פֿון דער אַסימילאַציע בלײַבט אויך דאָ. די אַרומיגע וועלט גיט זיי פֿריהער אָדער שפּעטער צו פֿיהלען, אַז זיי לעבען אין אַ גרויסען טעות, אויף יעדען שריט און טריט בעווײַזט זי זיי, אַז „דו ביסט דו און ניט איך“, אין אין דער אויסגעגלײַכטער, נאָרמאַלער מענשליכער נשמה פֿון די שפּעטערע אַסימילירטע דורות, דערהויפּט בײַ די אײדעלסטע עקזעמפּליאַרען פֿון זיי, וואַקסט אויס די טראַגעדיע פֿון דעם אַסימילירטען אידען, וואָס איז מיט זײַן גאַנצען האַרצען צונויפֿגעוואַקסען מיט דעם פֿרעמדען פֿאָלק און דער פֿרעמדער קולטור און בײַ וועמען דאָס לעבען רויבט מיט אַ מאָל אַוועק אַלץ, וואָס איז איהם אַזוי ליעב און אַזוי טהײַער, — די טראַגעדיע פֿון דעם בן־מלך ,וואָס דערוויסט זיך אין אײן שיקזאַל־שווערען פֿריה־מאָרגען, אַז ער איז אַ „פֿערביטעניער“, אַז ער איז אין תוך אַרײַן דער זוהן פֿון אַ פּשוט׳ן דאָרף־פּויער, וועמען מען האָט על פּי טעות אויפֿגעיאָהרט ווי אַ פּרינץ...

ווי עקעלהאַפֿט און קאָמיש עס איז — בײַ דאָס רוב זיך אַסימילירענדע — דער פֿאַרם פֿון דער אַסימילאַציע אין דעם ערשטען דור, אַזוי ערנסט און טיעף טראַגיש איז דער בראָך אין דער נשמה פֿון דעם אונשולדיג אַסימילירטען, בעת עס עפֿענען זיך איהם אויף די אויגען אויף זײַן ווירקליכער נאַציאָנאַלער לאַגע און אויף דער ראָליע, וועלכע ער שפּיעלט אין דעם פֿרעמדען לעבען. שוואַכערע נאַטורען געהען אַרויס געבראָכען פֿון יענעם טראַגישען קאָנפֿליקט אין דער נשמה. זיי ווערען היסטעריש, אָהן אַ ברעקעל האַלט אין לעבען. באַלד שפּיעלען זיי חוצפּה׳דיג דעם אויף צו־להכעיס פּויל, דעם אויף צו־להכעיס דײַטש; באַלד ווידער ווערען זיי נערוועז אויף צו־להכעיס אידען, וואָס דערעסען יעדען אײנעם מיט זייער שטענדיגען קלײנליכען אידישען ראַסען־שטאָלץ. דאָס רוב בלאָנקעט זיך אום ווי שאָטענס מיט צונויפֿגעפּרעסטע ליפּען, מיט אַן אײביגער

וואונד, בעהאַלטען טיעף אין דער ברוסט, אין נאָר ווענינע, די שטאַרקערע, די מוטיגע געהען אַרויס בשלום פֿון יענער טראַגעדיע, ווען זיי געפֿינען ווידער דעם וועג צו זייער פֿאָלק, ווען זיי פֿערבינדען ווידער זייער לעבען מיט דעם גאַנצען היסטאָרישען גורל פֿון זייער אומה. ערשט יעמאָלט הויבט ווידער אָן עטהעמען פֿריי זייער ברוסט, גלייכט זיך אויס זייער רוקען, און די נשמה געפֿינט איהר יסוד און איהר רוהיגען האַלט.

אַזוי האַלט דאָס די אַסימילאַציע אויך דעם דריטען צוואַג איהרען — אויסגלייכען די פּסיכיק פֿון דעם אין גלות פֿערהויקערטען אידען. און איהר אָנהויב בעדעקט זי די נשמה מיט בײַלען און אײַטערנדע קרעץ, און איהר מיטען — פֿערוויקעלט זי די אויסגעהײַלטע נשמה אין אַ טראַגישען קאָנפֿליקט מיט זיך גופא און דער וועלט און אין דעם סוף, ווען די נשמה קומט ווידער אַ געלײַטערטע צו זיך, איז שוין יעמאָלט — אַ סוף צו דער אַסימילאַציע...

באַנקראָט אין דעם פּונקט פֿון אַנטי־סעמיטיזם; באַנקראָט אין דעם פּונקט פֿון קולטורעלער ענטוויקלונג; באַנקראָט אין דעם פּונקט פֿון בעשאַפֿען אַ בעסערען מהות מענש, — אָט דאָס איז דער סך־הכל פֿון דער אַסימילאַציע.

איך וויל בשום אופן ניט לייקענען, אַז דער אַסימילאַציאָנס־פּעריאָד פֿון דער אידישער געשיכטע האָט אונז פֿיעל גוטעס געבראַכט. עס איז בכלל ניטאָ קיין פּעריאָדען אין אַ געשיכטע פֿון אַ פֿאָלק, וואָס זאָלען זיין „כולו חייב“, לויטער פֿינסטערניס און צער. אָבשעצען דאָס גוטס, וואָס די אַסימילאַציע האָט געבראַכט דעם אידישען פֿאָלק, — דאָס דאַרף געמאַכט ווערן אין אַ בעזונדערער היסטאָרישער אויספֿאָרשונג. דאָ אָבער האָבען מיר נאָר צו פֿערשטעהן, פֿאַר וואָס די אידעאַלען פֿון דער אַסימילאַציע האָבען געמוזט פֿערבלאַסט ווערן אויף אונזער גייסטיגען הימעל, און פֿאַר וואָס עס האָט זיך געמוזט אָנהויבען אַ נייער פּעריאָד אין דער געשיכטע פֿון דעם אידישען פֿאָלק, וואָס טרעט קודם כל אַרויס אין אַ העפֿטיגען קאַמף אַנטגעגען דער אַסימילאַטאָרישער צייט...

איך האָף, אַז אַפילו דאָס ווייניגע, וואָס איך האָב דאָ אָנגערידערט וועגען דעם ענין פֿון אַנטיסעמיטיזם, פֿאָלקס־קולטור און אידישע פּסיכיק, מוז מאַכען קלאָר יעדען איינעם, פֿאַר וואָס מיר לויפֿען צוריק פֿון יענעם וועג, אויף וועלכען מיר האָבען געגלויבט צו דערגרייכען די העכסטע אידעאַלען פֿון דער מענשליכער ענטוויקלונג און פֿאַר וואָס מיר שטויסען זיך צוריק מיט דעם אַסימילאַטאָר

ברוסט אַנטגעגען ברוסט. אָבער ניט פֿון די פּראָגרעסיווע אַלגעמיין-מענשליכע אידעאַלען אַנטלויפֿען מיר און ניט צוריק אין די אַלטע הייהל אַריין ווילען מיר אַריינשטויסען די, וואָס זענען נאָר וואָס אַנטלאָפֿען פֿון דאָרטען. מיר זוכען אַן א י י ג ע נ ע ם ו ו ע ג פֿאַר דער פּראָגרעסיווער ענטוויקלונג פֿון דעם אידישען פֿאָלק, פֿאַר דער פֿערווירקליכונג פֿון אויפֿקלערונג און סאָציאַליסטישע גערעכטיגקייט אין אַלע ווינקעלעך פֿון זיין לעבען, — אַן א י י ג ע נ ע ם וועג, ווייל דער אַלטער וועג פֿון אַסימיליאַציע, אויף וועלכען מיר האָבען פֿריהער געזוכט דעם אידעאַל ,האָט אונז דערפֿיהרט ביז צו אַ תהום, וואו עס הויערט די גלות-שלאַנג מיט אירע דריי קעפּ: דעם פֿערשאַרפֿטען אַנטי-סעמיטיזם, די פֿערהויקערטע אידישע קולטור די צוקראָכענע אָדער צובראָכענע אידישע נשמה.

און אויף דעם נייעם אייגענעם וועג פֿון קאַמף אַנטגעגען אַסימיליאַציע, פֿון שאַפֿען אַ פּראָגרעסיווע אַלגעמיין-מענשליכע קולטור אין אַן אייגענער אידישער פֿאָרם רופֿען מיר אַלעמען, וועמען עס איז ענג אין דער אַלטער הייהל...

דער נייער וועג איז נאָך ניט אין גאַנצען אויסגעטרעטען. עס געהען נאָך אָן סכסוכים וועגען דעם, וואוהין ער וועט סוף-כל-סוף פֿיהרען: צו אַן אייגענער פּראָגרעסיווער קולטור אין די גלות-לענדער? צו אַן אייגענער היים ערגעץ-וואו אין דעם וועלטען-רוים? צו דער ווידערגעבורט פֿון אונזער אַלטער היים אין ארץ-ישראל? צו דער פֿערווירקליכונג פֿון אַלע דריי מעגליכקייטען? עס געהען נאָך אָן די אַלטע צוועהטיגטע און פֿערפּלאָנטערטע סכסוכים, אָבער פֿון זיי, פֿון אַלעמען לייכט שוין אַרויס, ווי אַ זון, דער קלאָרער אמת:

דער ערשטער בעדינג צו שטעלען זיך אויף דעם נייען וועג איז פֿערלאָזען דעם אַלטען. דער קאַמף אַנטגעגען דער אַסימיליאַציע אין טהעאָריע און פּראַקטיקע, אַנטגעגען אַלע אירע אָפֿענע און בעהאַלטענע פֿאָרמען, און וועלכע זי טרעט אַרויס אָדער גנבה'ט זיך אַריין אין אונזער לעבען, איז דער ערשטער בעדינג פֿאַר אונזער קאַמף פֿאַר דער ווידערבעלעבונג פֿון דעם אידישען פֿאָלק, פֿאַר דער פֿערענטפֿערונג פֿון דער אייביגער אָנגעוועהטיגטער אידישער פֿראַגע; מיר מוזען ווידער ווערען סאָלידאַריש מיט דעם געשיכטליכען גורל פֿון אונזער פֿאָלק; ווידער אָנהויבען שפּינען דעם פֿאָדים פֿון זיין נאַציאָנאַלער ענטוויקלונג; פֿערזיכערן איהם אַ רוהיגען נאָרמאַלען פּראָגרעסיווען לעבען אויף אייגענע

דר. ח. זשיטלאָווסקי:

אידיש-נאַציאָנאַלע יסודות; אַרבייטען פאַר זיין אַריין טרעטען אין דער משפחה פון דער פּראָגרעסיווער מענשהייט, ווי א גלייכבערעכטיגטער ברודער צווישען ברידער; פאַר זיין ווייטערדיגער נאַציאָנאַלער ענטוויקלונג אין מענשליכער ווערדע און חשיבות.
